

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΓ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1/15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1974 | ΑΡΙΘ. 21-22

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β'.

ΧΙΙ. Ἐκδεχόμεθα οὖν καθ' ὥραν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐν ἀγάπῃ καὶ δικαιοσύνῃ, ἐπειδὴ οὐκ οἶδαμεν τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας τοῦ θεοῦ. 2. ἐπερωτηθεὶς γὰρ αὐτὸς ὁ κύριος ὑπότινος, πότε ἤξει αὐτοῦ ἡ βασιλεία, εἶπεν· *Ὅταν ἔσται τὰ δύο ἐν, καὶ τὸ ἔξω ὡς τὸ ἔσω, καὶ τὸ ἄρσεν μετὰ τῆς θηλείας, οὔτε ἄρσεν οὔτε θῆλυ.* 3. τὰ δύο δὲ ἐν ἐστίν, ὅταν λαλῶμεν ἑαυτοῖς ἀλήθειαν καὶ ἐν δυσὶ σώμασιν ἀνυποκρίτως εἶη μία ψυχὴ. 4. καὶ τὸ ἔξω ὡς τὸ ἔσω, τοῦτο λέγει· τὴν ψυχὴν λέγει τὸ ἔσω, τὸ δὲ ἔξω τὸ σῶμα λέγει. ὃν τρόπον οὖν σου τὸ σῶμα φαίνεται, 10 οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ σου δῆλος ἔστω ἐν τοῖς καλοῖς ἔργοις. 5. καὶ τὸ ἄρσεν μετὰ τῆς θηλείας, οὔτε ἄρσεν οὔτε θῆλυ, τοῦτο λέγει· ἵνα ἀδελφὸς ἰδὼν ἀδελφὴν οὐδὲν φρονῆι περὶ αὐτῆς θηλυκόν, μηδὲ φρονῆι τι περὶ αὐτοῦ ἀρσενικόν. 6. ταῦτα ὑμῶν ποιοῦντων, φησὶν, ἐλεύσεται ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς μου.

2 ἐπειδὴ : ἐπεὶ I | 3 ἐπερωτηθεὶς I | 5 τὸ ἔξω ὡς τὸ ἔσω A : τὰ...ὡς τὰ..
I | 6 ἑαυτοῖς : αυτοῖς A | 7 δυσὶ A : δύο I | 8 ἔξω : ἔσω I | 8/9 ἔσω :
ἔξω I 10 δῆλος A : δῆλη I | 11 λέγει : λ. A | 12 φρονεῖ I | 13 μηδὲ I.

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β'.

(Ἀπόδοσις εἰς ἀπλὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν).

XII. Ἄς εἴμεθα ἕτοιμοι κάθε στιγμὴν καὶ ὥραν νὰ ὑποδεχθῶμεν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ με ἀγάπην καὶ δικαιοσύνην (ἐκτελοῦντες τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δικαιοσύνης ποῦ ἀπαιτεῖ ἀπὸ ἡμᾶς ὁ Θεὸς διὰ τῶν ἐντολῶν Του), ἐπειδὴ δὲν γνωρίζομεν τὴν ἡμέραν τῆς παρουσίας (τῆς αἰφνιδίας καὶ μεγαλοπρεποῦς φανερώσεως) τοῦ Θεοῦ. 2. Διότι, ὅταν ἠρωτήθη αὐτὸς ὁ Κύριος ἀπὸ κάποιου, πότε θὰ ἔλθῃ ἡ βασιλεία Αὐτοῦ, εἶπεν: «Ὅταν τὰ δύο γίνουσι ἐν (τὸ σῶμα δηλ. καὶ ἡ ψυχὴ μετὰ τὴν ἀνάστασιν κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ γίνουσι ἐν πνεύμα—σῶμα πνευ-

4. ἐ. Τὰ χωρία καὶ τὸ ὅλον κείμενον, ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν, ἔχουν ληφθῆ ἐκ τοῦ Ἀποκρύφου «Κατ' Αἰγυπτίους Εὐαγγελίου». Ὅρα Edgar Hennecke — Wilhelm Schneemelcher. Neutestamentliche Apokryphen in deutscher Übersetzung. Tübingen 1950 I, 109-117. Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἐνεφανίσθη μεταξὺ τῶν γνωστικῶν κύκλων ἐν Αἰγύπτῳ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ Β' αἰ. Ἐμφορεῖται δὲ ὑπὸ δοκητικῶν καὶ ἐγκρατικῶν ἀρχῶν (Πβλ. Κ. Μόνη, Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἀρχαίαν χριστιανικὴν Γραμματείαν (96-325 μ.Χ.). Ἀθήναι 1974, σ. 214). Τὰ διασωθέντα ἀποσπάσματα παρὰ Schneemelcher, ἔνθα ἀν. I, 109/17. Τὸ σχετικὸν χωρίον, παρῆλλαγμένον πως, παρὰ Κλημ. Ἀλεξ., Στρομ. III, 13, ἐν Migne, PG 8, 1192, ἔκδ. Stalin II, 217, 6-10.

XII. Τὸ κεφ. πραγματεύεται περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἡ παράφρ. 1 σαφῶς ὑπαινίσσεται, ὅτι ἡ «ἐπιφάνεια» τοῦ Κυρίου δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐπείγουσα, ἐπειδὴ πρέπει νὰ προηγηθῆ ἡ διὰ τῆς ἀσκήσεως πραγματοποιήσις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ διὰ

ματικὸν καὶ ψυχὴ—), καὶ τὸ «ἔξω», δηλ. τὸ «σῶμα», γίνῃ ὅπως τὸ «ἔσω», δηλ. ἡ «ψυχὴ», καὶ τὸ ἀρσενικὸν γίνῃ ἐν μὲ τὸ θηλυκὸν (χωρὶς τὴν διάκρισιν τοῦ γένους), ὥστε οὔτε ἀρσενικὸν οὔτε θηλυκὸν (νὰ ὑπάρχη, ἀλλὰ νὰ εἶναι οἱ ἄνθρωποι, ὅπως οἱ ἄγγελοι πνεύματα ἅγια). 3. Τὰ δύο δὲ τότε εἶναι ἐν (ὁ σαρκικὸς καὶ ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος τότε θὰ γίνουν ἐν), ὅταν ἐπιτύχωμεν νὰ λαλῶμεν μεταξὺ μας («ἑαυτοῖς»— εἰς ἡμᾶς αὐτούς, ἤτοι εἰς τὸν ἑαυτὸν μας καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, ἀμοιβαίως) τὴν ἀλήθειαν καὶ ὅταν μεταξὺ τῶν δύο σωμάτων (τῶν δύο ἀνθρώπων) ἠθέλομεν γίνεαι χωρὶς ὑποκρισία μία ψυχὴ. 4. Καὶ (ὅταν θὰ γίνῃ) «τὸ ἔξω ὡς τὸ ἔσω», ποὺ σημαίνει τοῦτο· «τὸ ἔσω» σημαίνει τὴν ψυχὴν, «τὸ δὲ ἔξω» τὸ σῶμα. Ὅπως λοιπὸν φαίνεται τὸ σῶμά σου (εἰς ὅ,τι πράττει), ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ σου πρέπει νὰ φανερώνηται μὲ τὰ καλὰ τῆς ἔργα. 5. Καὶ ἡ φράσις «τὸ ἀρσενικὸν καὶ τὸ θηλυκὸν, οὔτε ἀρσενικὸν οὔτε θηλυ-

τῆς ἀγάπης, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας μεταξὺ ὄλων τῶν χριστιανῶν. Διὰ τοῦ ὄρου «ἐπιφάνεια τοῦ Θεοῦ» ἐπισημαίνεται ἢ τε δευτέρα παρουσία τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἅμα καὶ τοῦ «Θεοῦ», ἤτοι τῆς τρισυποστάτου Θεότητος. Πβλ. Β' Τιμ. 1,8-10. Τίτ. 2,11-14. Πβλ. καὶ τὸ κεφ. 17,4 τῆς παρουσίας Ὁμιλίας τοῦ Ψευδο-Κλήμεντος. 2. αὐτοῦ (ἤτοι τοῦ Κυρίου) ἡ βασιλεία». Πβλ. κατωτέρω κεφ. 17,20: «τὸ βασιλεῖον τοῦ κόσμου ἐν τῷ Ἰησοῦ». Ἐν τῇ μεταποστολικῇ ἐποχῇ συνηθέστερος εἶναι ὁ ὄρος «βασιλεία τοῦ Χριστοῦ»: Κολ. 1,13: «εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰοῦ τῆς ἀγάπης». Ἐφεσ. 5,5: «ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ». Β' Τιμ. 4,1 «κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ». Ἐβρ. 1,8 «ἡ ράβδος τῆς βασιλείας σου». Β' Πέτρ. «εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ». — Πλεῖστα ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ γνωστικοῦ «Κατ' Αἰγυπτίους» Εὐαγγελίου διέσωσεν ὁ Κ λ ἡ μ η ς Ἀλεξανδρεὺς. Τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς χωρίον ἔχει παρὰ Κλήμεντι ὡς ἐξῆς: «Τοιούτοις ἐπιχειρεῖ καὶ ὁ τῆς δοκῆσεως ἐξάρχων Ἰ ο ὑ λ ι ο ς Κ α σ σ ι α ν ὀ ς· ἐν γοῦν τῷ «Περὶ ἐγκρατείας» ἢ «Περὶ εὐνουχίας», κατὰ λέξιν φησὶν... «πυθναομένης τῆς Σαλώμης, πότε γνωσθήσεται τὰ περὶ ὧν ἤρετο, ἔφη ὁ Κύριος: Ὅταν τὸ τῆς αἰσχύνης ἐνδύμα πατήσητε, καὶ ὅταν γένηται τὰ

κόν» νὰ ὑπάρχη, τοῦτο σημαίνει· τὸ νὰ μὴ φρονῆ ὁ ἀδελφὸς (ὁ χριστιανός), ὅταν ἴδῃ ἀδελφὴν (χριστιανὴν) περὶ αὐτῆς ὡς θηλυκὴν (ὡς γυναῖκα πρὸς σαρκικὴν ἀπόλαυσιν) οὔτε (καὶ ἡ γυναῖκα) νὰ φρονῆ κατὰ τὸ ἀρσενικὸν περὶ αὐτοῦ (τοῦ ἀνδρός, ὡς μέσου πρὸς ἀπόλαυσιν σαρκικὴν). 6. "Ὅταν θὰ πράττετε αὐτὰ (τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας, συμφώνως πρὸς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ), τότε, λέγει ὁ Κύριος, θὰ ἔλθῃ ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς Μου».

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

δύο ἐν, καὶ τὸ ἄρρεν μετὰ τῆς θηλείας, οὔτε ἄρρεν οὔτε θῆλυ». Καὶ προστίθουν ὁ Κλήμης Ἀλεξ.: «Πρῶτον μὲν οὖν ἐν τοῖς παραδεδομένοις ἡμῖν τέτταρον Εὐαγγελίοις οὐκ ἔχομεν τὸ ρητόν, ἀλλ' ἐν τῷ Κατ' Αἰγυπτίους· ἔπειτα δὲ ἀγνοεῖν μοι δοκεῖ, ὅτι θυμὸν μὲν ἄρρενα ὀρμὴν, θῆλειαν δὲ τὴν ἐπιθυμίαν αἰνίττεται· οἷς ἐνεργήσασσι, μετάνοια ἔπεται καὶ αἰσχύνῃ» (ἐνθ' ἀν.). "Ὅρα καὶ E r i c h K l o s t e r m a n n, Apokrypha II. Evangelien. Berlin 1929 (Kleine Texte für Vorlesungen und Übungen, herausgeg. von H a n s L i e t z m a n n, Nr. 8 σ. 15-16, ἐνθα καὶ ἕτεραί μαρτυρίαι περὶ τοῦ Ἀποκρύφου Εὐαγγελίου «Κατ' Αἰγυπτίους» καὶ πλείονα χωρία περὶ Σαλώμης. — Ἐφ' ὅσον ὁ ἀνώνυμος συντάκτης τῆς Ὀμιλίας χρησιμοποιεῖ κείμενον Ἀποκρύφου, δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ἐχρησιμοποίησεν καὶ ἀλλαχοῦ εἴτε ἐκ τοῦ ἰδίου εἴτε καὶ ἐξ ἄλλου Ἀποκρύφου. Πβλ. ἰδίᾳ κεφ. IV, 5 καὶ V, 2-4. Αἱ ἐγκρατικαὶ ἰδέαι τοῦ Ἀποκρύφου φαίνονται ἐπηρεάσασθαι καὶ τὸν συντάκτην τῆς παρούσης Ὀμιλίας. Ἐν τῷ κεφ. XII, 3-5 ἐμφανίζεται ἡ αὐτὴ τῆς ἀλληγορίας μέθοδος, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν κεφ. II, 1-3. XII, 5: «οὐδὲν φρονῆ», ὀρθότερον τὸ εὐθύς κατατώρω «μὴ δὲν φρονῆ». Τὸ ὄλον πνεῦμα τῆς Ὀμιλίας ἐκφράζει τὸ αἴτημα τῆς «τελειότητος», εἰς ἣν πάντες οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουσιν νὰ φθάσουν διὰ τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἰστάμενοι ἐν ἀδιαπτῶτι καὶ ἀδιαλείπτῳ «μετανοίᾳ». Ἡ «μετάνοια» ὀδηγεῖ εἰς τὴν «ταπεινώσιν» καὶ ἡ «ταπεινώσις» εἰς τὴν «τελειότητα», κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου: «ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστιν» (Ματθ. 5, 48).

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Μὲ διάκρισιν.

Εἰς τὴν συμπεριφορὰν τοῦ ποιμένου ἔναντι τῶν ψυχῶν εἶναι ἀπαραίτητος ἡ διάκρισις. Ἐκαστος πιστὸς ἔχει τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του καὶ τελεῖ ὑπὸ ἰδιαιτέρας συνθήκας ζωῆς. Διὰ τὸν καλὸν ποιμένα λοιπὸν ἔχει σημασίαν τὸ νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄφιν τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς καὶ ἀναλόγως νὰ ρυθμίξῃ τὴν στάσιν του ἔναντι ἐκάστου πνευματικοῦ τέκνου του. Τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι ἡ ποιμαντικὴ διάκρισις. Πράγματι δὲν δυνάμεθα νὰ ἀκολουθῶμεν τὴν αὐτὴν τακτικὴν εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, ἂν θέλωμεν νὰ οἰκοδομῶμεν καὶ ὄχι νὰ ζημιώσωμεν. Οἱ ἐφημέριοί μας ἄς μὴ τὸ λησμονοῦν αὐτό. Τὸ Ἐδαγγέλιον εἶναι ἀναλλοίωτον ὡς ἠθικὸς νόμος. Ἄλλ' ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ ποιμὴν καλεῖται νὰ τὸ μεταδίδῃ ἐν τῇ πράξει εἰς τοὺς πιστούς, ποικίλλει κατὰ τὰς περιστάσεις. Ἄλλῃς οἰκοδομεῖται ἡ τρομφὰ ἡλικία, ἄλλῃς οἱ ἐνήλικες. Ἄλλῃς οἱ ἔχοντες ἰσχυρὰν πίστιν καὶ ἄλλῃς οἱ ὀλιγόπιστοι, διὰ τὰ περιορισθῶμεν εἰς ὀλίγα πρόχειρα παραδείγματα.

Αἱ ἐπισκέψεις εἰς τοὺς ἀσθενοῦντας.

Ἡ ἀσθένεια, ὅταν τὴν ἐπιτρέπῃ ὁ Θεός, εἶναι μία δοκιμασία ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ψυχικὴν ὠφέλειαν τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦ δίδει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναλογισθῇ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἡ σκέψις του, ὅταν οὗτος ἦτο ὑγιής, ἀντιπαρήγετο. Τὸν βοηθεῖ νὰ συνειδητοποιήσῃ τὴν ματαιότητά καὶ τὸ ἐφήμερον τῶν ὑλικῶν ἀπολαύσεων τῆς παρουσίας ζωῆς καὶ τὴν ἀξίαν τῶν εὐαγγελικῶν ἀρετῶν. Ἡ ἐπίσκεψις λοιπὸν τοῦ καλοῦ ποιμένου εἰς τοὺς ἀσθενοῦντας ἐκ τῶν πνευματικῶν του τέκνων δὲν εἶναι μόνον μία πράξις πατρικῆς ἀγάπης, ἀλλὰ ἔχει καὶ χαρακτῆρα καθαρῶς ἀποστολικόν. Τονώνει τὴν ἀνάτην, φωτίζει τὴν ψυχὴν, τὴν βοηθεῖ νὰ ἔλθῃ πλησιέστερον πρὸς τὸν Χριστόν. Ἀνταποκρίνονται λοιπὸν εἰς ὑψηλὸν καθῆκον οἱ ποιμένες, οἷτινες δὲν παραλείπουν τὰς ἐπισκέψεις αὐτὰς.

Κληρὸς καὶ πολιτικὴ.

Οἱ κληρικοὶ εἶναι καὶ αὐτοὶ πολῖται. Ἀλλὰ ἡ θέσις των εἶναι ἐξόχως λεπτὴ ἐν μέσῳ τοῦ ποιμνίου των, ὡς πρὸς τὴν ἀποψιν ταύ-

την. Τώρα πὸν ἡ χώρα μας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Δημοκρατίαν, οφεί-
 λουν νὰ σκεφθοῦν σοβαρῶς, ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ θείου λόγου, τοὺς
 κινδύνους τοῦ ἔργου των, ἐν μέσῳ τῶν δισταμένων πολιτικῶς
 πιστῶν μελῶν τῆς ἐνορίας των. Πρώτιστα πάντων ἔχουν καθή-
 κων, ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ ὑπουργήματός των ἀπορρέον, ὅπως
 ἴστανται μακρὰν τῶν πολιτικῶν παθῶν, τὰ ὁποῖα χωρίζουν τὰ
 ἄτομα. Ὁ κληρικὸς ἔχει καὶ αὐτὸς βεβαίως τὰς ἰδέας του καὶ
 τὰς προτιμήσεις του ὡς πρὸς τὰ κοινά. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ τὰς
 προβάλλῃ καὶ νὰ ὑποδαυλίξῃ οὕτω ἀντιπαθείας καὶ σκανδαλισμοὺς
 τῶν τυχόν ἀντιφρονούντων. Ἡ στάσις του οφείλει νὰ εἶναι προσε-
 κτικὴ καὶ νὰ μὴ δίδῃ τοιαύτας ἀφορμὰς παρεξηγήσεων. Διότι
 ὁ ποιμὴν εἶναι εἰρηνοποιός, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἀποστολῆς του
 Ἔργον του εἶναι νὰ ἡμερώσῃ μὲ τοὺς λόγους καὶ τὴν ζωὴν του
 τὰς ψυχάς.

Ἐφῶδιον Ὁρθοδοξίας.

Ὑπὸ τὸν ὡς ἄνω τίτλον ἐκκυκλοφόρησε προσφάτως τὸ ὑπὸ
 τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἐκδοθὲν ἔργον τοῦ π. Ἀντωνίου Ἀλε-
 βιζοπούλου, τὸ ὁποῖον ἔρχεται μεταξὺ ἄλλων νὰ καλύψῃ τὸ κενὸν
 τῆς ἐλλείψεως ἐκλαϊκευμένης ὀρθόδοξου κατηχήσεως, ἢ ὁποῖα
 νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ ζωὴν κατὰ τρόπον ἐπιτρέ-
 ποντα ὀρθόδοξον τοποθέτησιν εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον.

Καθὼς ἀναφέρεται εἰς τὸν πρόλογον τῆς «Ἀποστολικῆς Δια-
 κονίας» ἡ ὀρθὴ πίστις, ἡ ὀρθὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ὀρθόδοξος
 πνευματικὴ ζωὴ ἀποτελοῦν τὴν ἀδιάσπαστον ἐνότητα, ἀπὸ τῆς
 ὁποίας ὀρμᾶται καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἀποβλέπει τὸ βιβλίον αὐτό.

Ἡ χρῆσις ὅλων σχεδὸν τῶν βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ
 ἡ ὀρθόδοξος ἐφημερία τῶν βασικωτέρων χωρίων, τῶν ἀναφερομέ-
 νων εἰς τὰς διδασκαλίας τῆς πίστεως, ἰδιαιτέρως δὲ ἐκείνων, τὰ
 ὁποῖα παρερμηνεύουν οἱ ἄνθρωποι τῶν αἰρέσεων καὶ τῆς πλάνης,
 καθιστᾷ τὸ μετὰ χεῖρας βιβλίον ἄριστον βοήθημα εἰσαγωγῆς
 εἰς τὴν μελέτην καὶ κατανοήσιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί, ταντοχρό-
 νως, ἀποτελεσματικὸν ὄπλον κατὰ τῆς αἰρέσεως καὶ τῆς πλάνης.

Τὸ βιβλίον αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς μοναδικὸν βοήθημα
 δι' ἐκπαιδευτικούς, ἱεροκλήρικας, κατηχητὰς καὶ ἐν γένει δι' ὅλους
 τοὺς ἐργάτας τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀλλὰ
 καὶ τὸ Ἐφῶδιον Ὁρθοδοξίας διὰ πᾶσαν ὀρθόδοξον
 οἰκογένειαν.

ΤΟ ΘΕΜΕΛΙΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Εἰς μίαν ἐποχὴν, καθ' ἣν τὰ διάφορα πολιτικὰ κόμματα ἐκθέτουν τὰ προγράμματα αὐτῶν καὶ διεκδικοῦν τὴν ψῆφον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἶναι ὄλως ἐπίκαιρος ἡ ὑπόμνησις τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν τῆς ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς ὑγιοῦς πολιτείας.

Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν τάσσεται ὑπὲρ ἢ ἐναντίον τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου συγκεκριμένου πολιτευματος ἢ πολιτικοῦ κόμματος, ἀλλὰ δίδει μόνον τὰς κατευθύνσεις πρὸς λύσιν τῶν πολιτειακῶν καὶ κρατικῶν προβλημάτων. Αἱ κοινωνικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι νὰ ἀνακαινίσουν πᾶν πρόγραμμα κοινωνικῆς ἢ οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Κατ' ἀνάλογον τρόπον αἱ ἀρχαὶ αὗται εἶναι δυνατὸν καὶ πρέπει νὰ θεμελιώσουν πάσας τὰς πτυχὰς καὶ ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τοῦ κράτους καὶ τῆς πολιτείας. Ὁ Χριστιανισμὸς ἀντιτίθεται μόνον εἰς κεκηρυγμένα ἐναντίον τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τῶν χριστιανικῶν ἠθικῶν ἀξιῶν πολιτεύματα ἢ κόμματα.

Ἐπειτα δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται, ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς ποιότητος τῆς πολιτείας καὶ τῆς καλῆς ἀσκήσεως τῆς νομοθετικῆς, ἐκτελεστικῆς καὶ δικαστικῆς ἐξουσίας εἶναι ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει πρόβλημα ἠθικῆς ποιότητος τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν κρατικῶν ὀργάνων καὶ θετικῆς ἢ ἀρνητικῆς συναρτήσεως αὐτῶν πρὸς τὴν χριστιανικὴν κοσμοθεωρίαν καὶ βιοθεωρίαν. Ὡς ἔλεγεν ὁ Πλάτων ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» αὐτοῦ, δὲν θὰ ὑπάρξῃ «τῶν κακῶν παῦλα», ἐὰν δὲν φιλοσοφήσουν οἱ «βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι δυνάσται» ἢ ἐὰν δὲν βασιλεύσουν οἱ φιλόσοφοι, δηλαδὴ ἐὰν οἱ ἄρχοντες δὲν διέπωνται ὑπὸ ἀνωτέρων πνευματικῶν ἀρχῶν. Ἄλλὰ μόνον ὁ Χριστιανισμὸς δημιουργεῖ ὀλοκληρωμένους ἀνθρώπους, διεπομένους ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης καὶ ἐφαρμόζοντας τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου: «ὅς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος, καὶ ὅς ἐὰν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος» (Μάρκ. ι', 43-44). Ὡσαύτως μόνον ἡ χριστιανικὴ βιοθεωρία δύναται νὰ δημιουργήσῃ ἐκλεκτὰ κρατικὰ ὄργανα καὶ χρηστοὺς πολίτας, ἐμψυχῶντας τὸ Κράτος καὶ τὴν Πολιτείαν. «Δὲν φτάνει νᾶχης πολιτικῆς ἰδέες σωστῆς, εὐγενικῆς, χιλιομελετημένες. Χρειαῖξαι ἐκεῖνον, ποὺ ἀπὸ ἰδέες θὰ τίς κάμη ζωῆ. Χρειαῖξαι τὸν ἄνθρωπο. Τὸν ἀνώτερο ἄνθρωπο, ποὺ θὰ χρησιμοποίησῃ

τὴν ἐξουσία, πὺθ θὰ τοῦ δώσης, ὅπως πρέπει, κί ὄχι ὅπως ὑπαγορεύει ὁ ἐγωϊσμός του. Χρειαίξεται τὸν ὑπουργό, τὸν δικαστή, τὸν ἐκπαιδευτικό, τὸν στρατιώτη, χρειαίξεται τὸν πολίτη. Τὸν οἰκονομικό ἔφορο, μὰ καὶ τὸν φορολογούμενο. Τὸν ἀγορανόμο, μὰ καὶ τὸν ἔμπορο καὶ τὸν ἀγοραστή. Χρειαίξεται ἀνώτερο ἔμψυχο ὕλικό, λαὸ πνευματικὰ τωναμένο. Καὶ τὴν πνευματικὴ αὐτὴ τόνωση δὲν τὴν δίδουν τὰ κομματικὰ προγράμματα. Τὴν δίδει ἡ χριστιανικὴ διαπλαστικὴ ἐνέργεια στὶς ἀνθρώπινες ψυχές» (Π. Μελίτη, Χριστιανισμός καὶ Πολιτικὴ, περ. Ἐκτίνες, ἔτος 1945, σελ. 168).

Περὶ πάσης πολιτείας καὶ παντὸς κράτους πρέπει νὰ ἰσχύουν τὰ ὅσα λέγει ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος περὶ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἀξίας τῆς πόλεως: «Μεγαλεῖον καὶ στολισμός καὶ ἀσφάλεια τῆς πόλεως, λέγει, δὲν εἶναι τὸ νὰ εἶναι πρωτεύουσα, οὔτε νὰ ἔχη μεγάλα καὶ ὠραῖα οἰκοδομήματα, οὔτε νὰ ἔχη (μνημεῖα μὲ πολλὰς κολώνας (στύλους) καὶ εὐρυχώρους στοάς καὶ τόπους διὰ περίπατον, οὔτε τὸ νὰ ἀναγνωρίζεται δημοσίᾳ ὡς ἀνωτέρα τῶν ἄλλων πόλεων, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ καὶ εὐσέβεια τῶν κατοίκων εἰς τρόπον ὥστε, ἐὰν δὲν ὑπάρχη αὐτὴ, εἶναι ἡ περισσότερον ἀσήμαντος ἀπὸ ὅλας, ἔστω ἂν οἱ βασιλεῖς (=ἄρχοντες) τὴν τιμοῦν ἀπεριόριστα... Δι' ἐμὲ μία πόλις, ἡ ὅποια δὲν ἔχει πολίτας, οἱ ὅποιοι ἀγαποῦν τὸν Θεόν, εἶναι περισσότερον ἀσήμαντος ἀπὸ μίαν μικρὰν κομόπολιν καὶ ἀξία περιφρονήσεως περισσότερον ἀπὸ κάθε σπήλαιον. Καὶ διατί ὁμιλῶ περὶ πόλεως; Διότι διὰ νὰ μάθης ἀκριβῶς, ὅτι μόνη ἡ ἀρετὴ στολίζει τοὺς κατοίκους, δὲν σοῦ φέρω εἰς τὸ μέσον ὡς παράδειγμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι περισσότερον σεβάσιμον ἀπὸ κάθε πόλιν, δηλαδὴ τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος. Διότι αὐτὸς ἦτο ὁ ναός, εἰς τὸν ὁποῖον ἐγίνοντο θυσίαι καὶ εὐχαὶ καὶ λατρεῖαι, ὅπου ὑπῆρχον τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων καὶ τὰ Χερουβεὶμ καὶ ἡ διαθήκη καὶ ἡ χρυσοῦ στάμνα, τὰ μεγάλα σύμβολα τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ διὰ τὸ γένος ἐκεῖνο (τῶν Ἰσραηλιτῶν)..., ὅπου οἱ τοῖχοι ἀπὸ παντοῦ ἐλαμποκοποῦσαν μὲ πολλὴν χρυσοῦν καὶ ὅπου ἡ πολυτέλεια τῶν ὑλικῶν καὶ ἡ τελειότης τῆς τέχνης, συνενωθεῖσαι κατὰ τρόπον ὑπερβολικόν, παρουσίασαν τότε ὡς μοναδικόν ἕνα τοιοῦτον ναὸν ἐπὶ τῆς γῆς· μᾶλλον ὄχι μόνον ἡ τελειότης τῆς τέχνης, ἀλλὰ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ ἐβοήθησε εἰς ἐκείνην τὴν οἰκοδομήν... Ἄλλ' ὅμως ὁ ὠραῖος αὐτὸς καὶ θαυμαστός καὶ ἅγιος ναός, ἐπειδὴ οἱ χρησιμοποιοῦντες αὐτὸν διεφθάρησαν, τόσον πολλὸ ἐγινε τόπος αἰσχύνης καὶ περιεφρονήθη

καὶ ἐβεβηλώθη, ὥστε πρὸ τῆς ἀλώσεως (τῆς Ἱερουσαλήμ) νὰ ὀνομάζεται σπήλαιον ληστῶν καὶ σπήλαιον υἰάνης· μετὰ δὲ ταῦτα νὰ παραδοθῆ εἰς βαρβαρικά καὶ ἀκάθαρτα καὶ βέβηλα χέρια. Θέλεις νὰ μάθης τὸ ἴδιον πρᾶγμα καὶ διὰ πόλεις; Τί ὑπῆρχε λαμπρότερον ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς περιοχῆς τῶν Σοδόμων; Διότι ἐκεῖ ὑπῆρχον καὶ σπίτια καὶ λαμπρὰ οἰκοδομήματα καὶ πλησίον αὐτῶν τείχη καὶ χώρα πλουσία καὶ μὲ εὐφορον γῆν καὶ ὁμοιάζουσα πρὸς τὸν παράδεισον τοῦ Θεοῦ· ἡ δὲ καλύβα τοῦ Ἀβραάμ ἦτο μικρά καὶ ἀσήμαντος καὶ δὲν εἶχε καμμίαν ἀσφάλειαν· ἀλλὰ ὅταν κάποτε ἔγινε βαρβαρικός πόλεμος, οἱ βάρβαροι τὰς μὲν πόλεις μὲ τὰ τείχη κατέσκαψαν καὶ ἐκυρίευσαν καί, ἀφοῦ ἐπῆραν τοὺς κατοίκους ὡς αἰχμαλώτους, ἀπῆλθον, τὸν δὲ πολίτην τῆς ἐρήμου Ἀβραάμ δὲν τὸν ὑπέμειναν, ὅταν ἐπετέθη εἰς αὐτούς... Ὅχι τὸ μέγεθος τῆς πόλεως, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς εἶναι στολισμός καὶ ἀσφάλεια» (Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία ιζ' εἰς τοὺς ἀνδριάντας, Migne Ἐ.Π. 49, 176-178). Ὡς εἶναι προφανές, τὰ ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου λεγόμενα περὶ τῆς ποιότητος τῶν πόλεων, ἰσχύουν καὶ περὶ τῆς ποιότητος πάσης πολιτείας καὶ παντὸς κράτους.

Περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ποιότητος τῆς Πολιτείας χαρακτηριστικὰ εἶναι καὶ τὰ ὑπὸ τῶν λειτουργικῶν κειμένων τῆς Ἐκκλησίας προβαλλόμενα. Συμφώνως πρὸς αὐτά, οἱ ἄρχοντες δεόν νὰ εἶναι «πιστότατοι» καὶ «φιλόχριστοι», νὰ ἔχουν ὡς «καύχημα τὸν τίμιον Σταυρόν»· νὰ εἶναι φρουροὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ νὰ ἐμπνέωνται ἐκ τῆς πηγῆς τῆς ἀγαθότητος, νὰ «στεφανῶνται ὄπλῳ ἀληθείας» καὶ «ὄπλῳ εὐδοκίας», νὰ ἀκούουν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λαλούμενα «εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν ἀγαθὰ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ», νὰ κοσμῶνται διὰ τῆς θείας σοφίας, διὰ τῆς ὁποίας «δυνάσται γράφουσι δικαιοσύνην» καὶ οὕτω νὰ ἀποφεύγουν νὰ παρουσιάζουν τὴν εἰκόνα τῶν ὑπὸ τοῦ Ἡσαίου κατακρινομένων ἀρχόντων τῆς Σιών, οἵτινες παρουσιάζονται «ἀπειθοῦντες, κοινωνοὶ κλεπτῶν, ἀγαπῶντες δῶρα, διώκοντες ἀνταπόδομα, ὀρφανοὺς οὐ κρίνοντες καὶ κρίσει χηρῶν οὐ προσέχοντες» (Ἰδὲ καὶ ἐν Εὐαγγ. Θεοδώρου, Ἡ μορφωτικὴ ἀξία τοῦ ἰσχύοντος Τριφδίου, ἐν Ἀθήναις 1958, σελ. 102-103).

Τούτων οὕτως ἐχόντων, καθίσταται προφανές, ὅτι ἡ χριστιανικὴ βιοθεωρία εἶναι τὸ ἄριστον θεμέλιον τῆς πολιτείας καὶ τοῦ κράτους.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΙΣ ΤΟ ΧΕΙΛΟΣ ΤΟΥ ΚΡΗΜΝΟΥ *

2. Καιρὸς τοῦ θρηνηῆσαι.

Ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστίν, διότι ὁ κόσμος ἠγάπησε τὸ σκότος μᾶλλον ἢ τὸ φῶς. Ἐγίνε ὑποχείριον καὶ ὄργανον τῆς ἁμαρτίας. Ἀκόμη καὶ οἱ χριστιανικοὶ λαοί, οἱ ὅποιοι ἐγνώρισαν τὸ φῶς τὸ ἀνέσπερον, εἰς οὐδὲ ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἀδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, οἱ κοινωνοῦντες τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ ἀναμαρτήτου, ἀψεύδονται καὶ οὐ ποιοῦσι τὴν ἀλήθειαν» (Α' Ἰωάν. α', 6). Καὶ εἰς τὰ χριστιανικὰ ἔθνη ἡ ἀνθρωπίνη δικαιοσύνη ὑποκατέστησε τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ. Μισοῦμεν καὶ ἀδικοῦμεν ἀλλήλους. Τὸ κράτος τοῦ νόμου ἐγίνε ὁ ρυθμιστὴς τῆς ζωῆς μας καὶ τῶν σχέσεών μας. Ἀλλὰ ποίου νόμου; Τοῦ νόμου, ὃν ἄνθρωποι ἔστησαν καὶ πονηροὶ ἀνθρώπινοι λογισμοὶ διετάξαντο καὶ κατέστησαν, οὐχὶ πρὸς κάθαρσιν τῶν ψυχῶν καὶ ἐξαγνισμόν τῶν διαφθορασιῶν συνειδήσεων, ἀλλὰ πρὸς κολασμόν τῶν ὀσημέραι πολλαπλασιαζομένων ἐγκλημάτων καὶ ἀνομιμάτων. Ἀλλὰ δὲν κάμνομεν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ νίπτωμεν τὴν ὕψιν μόνον καὶ οὐχὶ τὰ ἀνομήματα. Αἱ ρίζαι τῆς κακίας εἰσέδυσαν βαθύτατα εἰς τὰς ψυχὰς μας καὶ ἀναβλαστάνουν μὲ γοργότητα τὰ πάθη, διότι εὐρίσκουν τὸ κατάλληλον ἔδαφος, τὸ λιπαρὸν καὶ ὑδαρὲς ὑπόστρωμα τῆς ἁμαρτίας. Χρειαζέται ἓνας τεράστιος ἐκσκαφεὺς μὲ κολοσσιαίαν δύναμιν διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐκριζώσῃ ἀποτελεσματικῶς τὰς ἀπίστους παραφύδας τοῦ κακοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ καινοῦ ἐδάφους νὰ ριφθῇ ὁ σπόρος τοῦ καλοῦ σπορέως. Ὁ σπόρος τῆς ἀγάπης. Νὰ λειτουργήσῃ ὡς παγκόσμιος Νόμος. Διὰ τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ τοῦ Νόμου ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, διακηρύξας διὰ τοῦ Ἀποστόλου αὐτοῦ πρὸς ὅλονκληρον τὴν ἀνθρωπότητα τὸ «μηδενὶ ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους» (Ρωμ. ιγ' 8). Ἐάν τὴν ὀφειλὴν ταύτην, ἐν πνεύματι Κυρίου, ἀνταπεδίδομεν εἰς ἀλλήλους, τότε θὰ μετεβαλλόμεθα εἰς υἱοὺς φωτὸς καὶ κληρονόμου Θεοῦ. Διότι ἀό Θεὸς ἀγάπη ἐστίν, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ» (Α' Ἰωάν. δ', 16). Τότε δὲν θὰ ὑπῆρχον καὶ δὲν θὰ συνεκλόνιζον τὸν κόσμον αἱ ἐπιθυμίαι τῆς σαρκὸς καὶ αἱ ἐπιθυμίαι τῶν ὀφθαλμῶν. Οὐδεμίαν ἀπήχησιν θὰ εὕρισκον αἱ ταρασσουσαι τὴν οἰκουμένην ἐπὶ κοσμικῶν ζητημάτων διαφωνίαι, διότι θὰ ἐξέλιπεν ἡ γενεσιουργὸς αἰτία. Ἡ ἀγάπη ὡς διεθνῆς νόμος θὰ κατέλυε πάντα νόμον ἀντιστρατευόμενον πρὸς τοὺς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 329 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17-18 τεύχους.

σκοπούς αὐτῆς. Τὸ σκότος θὰ διελύετο καὶ θὰ ἐτήκετο ὁ παγετῶν, ὁ ὁποῖος ψύχει τὰς σχέσεις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν καὶ σκάνδαλον δὲν θὰ εἰσῆρχετο εἰς τὸν κόσμον, ἀφοῦ «ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν» (Α' Ἰωάν. β', 10).

Ἄλλὰ διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἰδανικὴν ταύτην κατάστασιν, ἧς τὸ πρότυπον παρέδωκεν ἡμῖν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου του καὶ τοῦ παραδείγματός του ὁ Θεάνθρωπος καὶ διὰ νὰ καταντήσωμεν ὅλοι εἰς «ἄνδρα τέλειον», ὡς καὶ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς «τέλειός ἐστιν», ἀπαιτεῖται ἀγών. Ἄγών κατὰ τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων, κατὰ τῶν ἀρχόντων τοῦ κόσμου τούτου. Διότι πολλοὶ πλάνοι ἐξῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ ὁποῖοι ἐνέσπειρον τὸν ζῆλον καὶ τὸν φθόνον, τὰς ἔριδας καὶ τὰς διχοστασίας, τοὺς πολέμους καὶ τὰς αἰχμαλωσίας. Ταῦτα πάντα εἶναι σημεῖα τῶν καιρῶν. Εἶναι συνέπεια τῆς ἐλλείψεως τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ. Μία παραπλήσιος κατάστασις ἐπεκράτει καὶ εἰς τοὺς κόλπους τῆς νεοῖδρυθείσης Ἐκκλησίας τῆς Κορίνθου, ὥστε ν' ἀναγκασθῇ ὁ Κλήμης ν' ἀπευθῆναι πρὸς τοὺς Κορινθίους ἐπιστολήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ στιγματίζει τὴν κρατοῦσαν κατάστασιν καὶ ἐπισημαίνει τὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς· «Διὰ τοῦτο πόρρω ἀπέστη ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ εἰρήνη, ἐν τῷ ἀπολιπεῖν ἕκαστον τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ ἀμβλυωπῆσαι, μὴδὲ ἐν τοῖς νομίμοις τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ πορευέσθαι μὴδὲ πολιτεῦσθαι κατὰ τὸ καθῆκον τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ ἕκαστον βαδίζειν κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς καρδίας αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς, ζῆλον ἄδικον καὶ ἀσεβῆ ἀνειληφότες, δι' οὗ καὶ «θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον» (Α' Κορ. γ', 4).

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Λόγῳ μεγάλης ἐλλείψεως χάρτου, εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως παύσωμεν χορηγοῦντες παντὸς εἶδους ἀνάτυπα ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Περιοδικοῖς ἄρθρων, πλὴν τῶν ἐν τῇ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» δημοσιευομένων ἐπιστημονικῶν μελετῶν, εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν ὁποίων θὰ δίδωμεν ἑκατὸν (100) καὶ μόνον ἀνάτυπα. Συγχρόνως εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως περιορίσωμεν μέχρι τοῦ κατωτάτου δυνατοῦ ὁρίου τὰς σελίδας τῶν Περιοδικῶν μας.

Ἐκ τῆς Διευθύνσεως

Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ*

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς διατάξεως ἄρχισε ἀπὸ τὴν περιφέρεια τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου συνεχωνεύθησαν τότε οἱ μονεὲς Πετράκη, Πεντέλης καὶ Κλειστῶν κάτω ἀπὸ ἓνα ἡγούμενον ποῦ ἔμενε στὴν Πεντέλη. Καὶ σὲ ἄλλες περιφέρειες ἄρχισε νὰ ἐφαρμόζεται ἡ συγχώνευσις, παρὰ τὶς διαμαρτυρίες ὀρισμένων Ἱεραρχῶν, ποῦ ἔκριναν ὡς ἀντικανονικὸν καὶ παράνομον τὸ σχετικὸν ν. διάταγμα. Τὸ γεγονός μάλιστα τοῦτο ὠδήγησε τὴν Ἱ. Σύνοδο στὴν λήψι ἀποφάσεως κατὰ τὴν συνεδριάν της τῆς 4-8-1926, ὅπως ζητήσῃ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τὴν ἀνεξαρτοποίησιν τῆς Ἱ. Μονῆς Πετράκη, ποῦ ὅπως εἶπαμε εἶχε συγχωνευθῆ στὴν Πεντέλη καὶ στὴν Κλειστῶν. Παρὰ τὴν ἀντικανονικότητα τῆς ἐκτελέσεως τῆς Ἱ. Συνόδου ἀπὸ μέρους εὐθαρσῶν Ἱεραρχῶν ὀξεῖα ἀντίδρασις κατὰ τῆς Πολιτείας γιὰ τὴν ἐναντι τῆς Ἐκκλησίας στάσιν της. Ἀλλὰ στίς 22 Αὐγούστου 1926 κατελύετο τὸ δικτατορικὸ καθεστῶς Παγκάλου καὶ ἡ Ἐκκλησία μὲ ἀναπτρωμένες τὶς ἐλπίδες της ἐτοιμαζόταν γιὰ τὴν ἀνατολή, ὡς ἐπίστευε, νέων ἡμερῶν καλυτέρων γι' αὐτὴν καὶ τὰ πνευματικὰ της συμφέροντα.

Κρίνοντας τώρα τὴν περίοδο Παγκάλου ἐξ ἐπόψεως μοναχισμοῦ μποροῦμε νὰ ἰσχυρισθοῦμε πὼς ἡ Κυβέρνησις τῆς δικτατορίας κατέφερε καίρια πλήγματα ἐναντίον τοῦ μετουσιώνοντος σὲ πράξεις τὶς ἀντιμοναχικὰς πεποιθήσεις καὶ ἀντιλήψεις της. Ὅπως ὅλες σχεδὸν οἱ ἐλληνικὲς Κυβερνήσεις, ἔτσι καὶ αὐτὴ δὲν ἠμπόρεσε νὰ εἰσχωρήσῃ στὸ βάθος τῆς οὐσίας τοῦ ὀρθοδόξου μοναχισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἔβλεπε σὰν ἓνα παράσιτο στὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας τὴν ἀποστολὴν περιώριζε στὴν ἀντιμετώπισιν κοινωνικῶν πληγῶν καὶ προβλημάτων. Ἡ διαφορὰ ἐν προκειμένῳ ἦταν πὼς ἡ δικτατορικὴ Κυβέρνησις βρῆκε τὸν τρόπο νὰ ἐπιβάλλῃ τὶς ἀπόψεις της στηριζομένη στὰ ἀνελεύθερα μέτρα ποῦ τῆς ἐπέτρεπαν οἱ περιστάσεις νὰ λάβῃ, ἐνῶ οἱ ἄλλες κοινοβουλευτικὲς Κυβερνήσεις ὑπελόγιζαν ὅσο νᾶνε τὴν κατακραυγὴ τοῦ θρησκευόντος λαοῦ ἢ καὶ τὴν ἀντίδρασιν τῆς Ἐκκλησίας. Γεγονὸς πάντως εἶναι πὼς τὰ μέτρα ποῦ τότε ἐλήφθησαν εἰς βά-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 363 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 19-20 τεύχους.

ρος τοῦ μοναχισμοῦ ἦσαν τρομερά, γι' αὐτὸ καὶ ἡ εὐθὺνη τῶν πρωταιτίων εἶναι πολὺ μεγάλη. Εἶναι βέβαια δύσκολο νὰ προσδιορίσῃ κανεὶς ἐπακριβῶς τὶς εὐθύνες τοῦ καθενὸς στὸ μεγάλο τοῦτο ζήτημα. Βασικὰ ὅμως εὐθύνες ἔχει ἡ Πολιτεία, ποὺ σοφίσθηκε μέτρα καταλυτικὰ τοῦ ἱεροῦ θεσμοῦ, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνει πὼς καὶ ἡ Ἐκκλησία, καὶ εἰδικώτερα ἡ Ἱερά Σύνοδος, ἦταν ἀμέτοχος εὐθύνης, ἀφοῦ ὑπέκυψε στὶς παράλογες ἀξιιώσεις τῆς ἀρχῆς καὶ ἐφήρμοσε νόμο ἀντίθετο πρὸς τοὺς Ἱ. Κανόνες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Η ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΟΔΕΠ

α) Τὰ προηγηθέντα.

Ἐολόκληρη ἡ ἱστορία τοῦ νεωτέρου μοναχισμοῦ στὴν Ἐκκλησία μας εἶναι διάστικτη ἀπὸ ἀγῶνες τῆς μὲν Πολιτείας γιὰ νὰ ἀρπάξῃ τὴν τεράστια μοναστηριακὴ περιουσία ποὺ ἐποφθαλμιούσε, τῆς δὲ Ἐκκλησίας γιὰ νὰ περισώσει ὅ,τι μπορούσε. Καὶ οἱ ἀτελεύτητοι αὐτοὶ ἀγῶνες ποὺ κατέληγον σχεδὸν πάντα σὲ κατίσχυσι τῶν ἀπόψεων τῆς Πολιτείας, ἦσαν χαρακτηριστικοὶ γιὰ τὴν σκληρότητά των καὶ τὴν τραχύτητά των, γεγονὸς ποὺ μαρτυρεῖ πὼς καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ὑπῆρχε ἀνένδοτη διάθεσι γιὰ ἐπιβολὴ τῶν ἀπόψεών των. Ὡς τόσο ἡ Πολιτεία ἐστερεῖτο ἠθικῆς βάσεως γιὰ τὰ μέτρα ποὺ ἐλάμβανε ἐναντίον τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας, γιὰτὶ πίσω ἀπ' αὐτὰ ἐκρύπτετο ψηφοθηρικὴ ὑστεροβουλία. Ἐτσι στὸ ὀρθόδοξο ἐλληνικὸ Κράτος ἔβλεπαν τὸ φῶς καὶ τὴν ἐφαρμογὴ μέτρα καθαρὰ ἀντιεκκλησιαστικά, δύσκολα καλυπτόμενα πίσω ἀπὸ οἰαδήποτε προσχήματα.

Ἀνάμεσα στὰ μέτρα αὐτὰ πρέπει νὰ μνημονεύσωμε τὴν πρόθεσι τῆς Κυβερνήσεως ὅπως ἐπιβάλη τὸ 1927 ὀλοκληρωτικὴν ἀπαλλοτριώσιν τῶν ἀγροτικῶν μοναστηριακῶν κτημάτων, αἰρωντας μὲ νόμο κάθε κώλυμα ποὺ μέχρι τὴν στιγμὴ ἐκείνη ἴσχυε. Μπροστὰ στὴν ἀπροκάλυπτη αὐτὴ ἀντιεκκλησιαστικὴ ἐνέργεια ἡ Ἱ.Σ. διεμαρτυρήθη καὶ συνεκάλεσε εὐρύτερη διάσκεψιν Ἱεραρχῶν ποὺ ἔλαβε χώραν στὶς 10 Ὀκτωβρίου 1927. Ἄλλ' ἀτυχῶς ἡ ἐνδημοῦσα αὐτὴ Σύνοδος δὲν κατώρθωσε νὰ λάβῃ γενναῖες ἀποφάσεις.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Ποιμαντικά θέματα

Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Γ'

Εἰς πλείστας περιπτώσεις ἡ συνεργασία μεταξύ δύο ἀτόμων ἐξελίσσεται συντόμως εἰς μίαν διατεταραγμένην σχέσιν, τῆς ὁποίας τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ ἐπιθετικότης. Διὰ ποικίλων τρόπων εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκφράζεται κανεὶς ἐπιθετικῶς, ὅταν, κατὰ τὴν συνεργασίαν, ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐπιβολὴν ἐπὶ τοῦ συνεργάτου.

Ἡ ἐπιβολὴ αὕτη, καὶ ὅταν ἀκόμη ἐμφανίζεται ὡς δεδικαιολογημένη ἀντίδρασις κατὰ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ συνεργάτου, ὑπαγορεύεται κατὰ βάθος ὑπὸ τῆς ἰδεατῆς εἰκόνας, ἡ ὁποία δεσπόζει ἐπὶ τῶν ἐνεργειῶν καὶ δράσεων τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀτόμου. Δηλαδή τὸ ἄτομον, κυριαρχούμενον ὑπὸ τῆς ἰδεατῆς (πλασματικῆς) εἰκόνας τοῦ ἑαυτοῦ του, σπεύδει νὰ πράττῃ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ δικαιώσῃ τὴν εἰκόνα αὐτὴν καὶ νὰ ἀποδεικνύῃ τὴν προσωπικότητά του ὡς ἀρτίαν καὶ ὠλοκληρωμένην ἀπὸ πᾶσαν πλευρᾶν. Ἐπειδὴ δὲ ἀκριβῶς ἡ ἐπιθετικότης, κατὰ τὴν συνεργασίαν, ἀπορρέει τελικῶς ἀπὸ τὰς ἀντιδράσεις τῆς ἰδεατῆς αὐτῆς εἰκόνας τοῦ ἀτόμου, αὕτη ἐνεργεῖται λανθάνοντως («ἀσυνειδήτως») καὶ, μάλιστα κατ' ἐξοχὴν, εἰς τὰς περιπτώσεις εἰς τὰς ὁποίας φαινομενικῶς δὲν μαρτυροῦνται ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι. Πολλὰκις δηλαδή δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζῃ κανεὶς εἰς ποίαν ἔκτασιν καὶ εἰς ποῖον βάθος εἶναι ἐπιθετικὸς ἐναντίον τοῦ συνεργάτου του. Ἀ.χ. εἰς περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας ἐπιδαψιλεύει εἰς αὐτὸν ἐπαίνοους, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐνεργῇ ἐπιθετικῶς.

Ἡ λανθάνουσα ἐπιθετικότης ἐνὸς ἀτόμου ἐναντίον τοῦ συνεργάτου χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς συγχρόνου ψυχολογίας ὡς ψυχικὴ ἀντίστασις. Συμφώνως πρὸς τὰ σχετικὰ ψυχολογικὰ πορίσματα, πολλάκις ἐπιτίθεται κανεὶς ἐναντίον τοῦ πλησίον προβάλλων ἀπλῶς ἀντίστασιν. Οὕτω, τὸ πείσμα, ἡ ἀδράνεια, ἡ διὰ ποικίλων μέσων καὶ τρόπων παρακώλυσις ἐνὸς ἔργου, ἡ (δῆθεν) «ἀντικειμενικὴ» κριτικὴ κατὰ τοῦ συνεργάτου, ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη ἐνέργεια, ἡ ὁποία δὲν ἐμφανίζεται ὡς σαφῆς ἐπιθετικότης, ἀποτελεῖ συνήθως ψυχικὴν ἀντίστασιν τοῦ πλησίον, δηλ. ἐπιθετικότητα.

Μεταξύ κληρικῶν δὲν ἐπιτρέπεται ἀσφαλῶς ἡ δημιουργία ταιού-
του εἶδους (σχέσεως). Ἡ ἐπιθετικότητα, ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ψυχι-
κῆς ἀντιστάσεως, δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ἐπιθετικότης. Ἄλλ' ἡ
ἐπιθετικότης, εἴτε φανερά εἴτε συγκαλυμμένη, δὲν εἶναι δυνα-
τὸν νὰ ἔχῃ θέσιν εἰς τὴν συνεργασίαν δύο κληρικῶν, ἀφοῦ οὔτε
μεταξύ λαϊκῶν δὲν ἐπιτρέπεται. Ἐὰν ὁ ποιμὴν, ὁ ὁποῖος προβλημα-
τίζεται εἰς τὰς σχέσεις του μετὰ τοῦ «συλλειτουργοῦ» καὶ ἐν Χρι-
στῷ ἀδελφοῦ του, ἐνθυμῆται, ὅτι ἅπαντες οἱ ἐργαζόμενοι εἰς τὸν
ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου εἶναι «Θεοῦ συνεργοί» (Α' Κορ. 3,9),
ὀφείλει νὰ ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἡ ἐναντίον τούτου ἐπιθετικότης
στρέφεται κατ' οὐσίαν πρὸς τὸν Συνεργὸν καὶ Ἐργοδότην Κύριον.

Ἐξ ἄλλου ἡ ἔννοια τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας καθιστᾷ
ἐτι σαφεστέραν τὴν κατεύθυνσιν, πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιθετικότης
ἐνὸς κληρικοῦ κατεύθνεται. Ἐὰν ὅλοι, κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, εἴ-
μεθα μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἐπιθετικότης τοῦ ἐνὸς
μέλους ἐναντίον τοῦ ἄλλου τραυματίζει ὀλόκληρον τὸ Σῶμα, ἐφ'
ὅσον «εἴτε πάσχει ἐν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη» (Α'
Κορ. 12,26). Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ συνεργασία μεταξύ κληρικῶν
εἶναι πάντοτε μία ἐξόχως εὐαίσθητος σχέσις. Ὅπως δὴποτε ἀποτε-
λεῖ αὕτη τὴν λυδίαν λίθον τῆς πνευματικότητος τοῦ κληρικοῦ καὶ
ἐπομένως τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἐργοδότην Κύριον, τὴν
Κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας.

I. K.

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδοικῆς Ἐπιτροπῆς
(Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς
τούς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ
Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ'
ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ
ἔχωσι τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιοδικοῦ εἰς τὰς
Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι
τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐτησίαν συν-
δρομήν, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140), Πε-
ριοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ *

2. Αὐτὴ ἡ κίνησι καὶ ἡ «ρίφι» τῆς Ἐκκλησίας ἐντὸς τοῦ κόσμου δὲν σημαίνει καθόλου φθορὰ ἢ ἀπώλεια ἀλλὰ «πλήρωσι» τῆς Ἐκκλησίας καὶ σωτηρία τοῦ κόσμου. Ἐκείνο τὸ «οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου», τῆς Προσευχῆς τοῦ Κυρίου, συνοδεύεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀναγκαίαν προσθήκην «ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ» (Ἰωάν. 17, 15). Ἡ Ἐκκλησία ἐν τῷ κόσμῳ «τηρεῖται» καὶ διαφυλάσσεται «ἐκ τοῦ πονηροῦ». Αὐτὸ ἐδῶ εἶναι ἕνα νέο στοιχεῖο, μὴ φανέρωσι ὅτι στὸν κόσμο ἔχει εἰσέλθει καὶ ὑπάρχει ὁ Πονηρός. Ἐναντι αὐτοῦ τοῦ Πονηροῦ ὁ Θεὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐναντιώνονται καὶ ἔναντι τοῦ κόσμου ποὺ ἔχει γίνεи «πονηρὸς» διατυπώνεται ἡ διάστασι τῶν δύο πραγματικότητων, τοῦ «καλοῦ» καὶ τοῦ «κακοῦ». Γιατὶ ὁ κόσμος, ἐκεῖνος ὁ «καλὸς λίαν» κόσμος τῆς δημιουργίας, ἔχει πλέον συμμαχήσει μὲ τὸν Πονηρὸν καὶ ἐπαναστατήσῃ κατὰ τοῦ Θεοῦ.

Ὁ κόσμος σ' αὐτὴ τὴν «συμμαχίαν» μὲ τὸν Πονηρὸν καὶ τὴν «ἐπανάστασιν» κατὰ τοῦ Θεοῦ εἰσέρχεται στὸν χῶρον τῆς «ἔχθρας» κατὰ τοῦ Δημιουργοῦ· ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν Ἐδέμ τῆς Δημιουργίας καὶ καταλήγει εἰς τόπον «ἀπέναντι τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς» (Γεν. 3, 24), στὴν χώρα τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς κατάρτας. Μέσα στὴν «ξενιτεία» αὐτῆ, ὁ κόσμος ἀλλοτριώνεται. Ἀπὸ «κόσμος» τοῦ Θεοῦ — «δοξοποιημένος» κόσμος, φανέρωσι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ — γίνεται κόσμος πονηρός. Τὸ «κάλλος» τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς δημιουργίας ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὴν αἰσχύνην τῆς γυμνότητος. Ὁ Ἀδάμ ἀπὸ πρόσωπο διαλεγόμενον μὲ τὸν Θεὸν «καταποντίζεται» ξαφνικὰ μέσα στὸν φόβον καὶ στὴν ντροπὴν τῆς μοναξιάς του, δείχνοντας ἔτσι τὸ ἐπικείμενον φάσμα τῆς κολάσεως, «ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει» (Α' Ἰωάν. 4, 18). Τραγικὸν ἐγείρεται τὸ ἐρώτημα τοῦ Θεοῦ: «Ἀδάμ, ποῦ εἶ;» (Γεν. 3, 9). Ὁ Ἀδάμ εὐρίσκειται πλέον ἐκτὸς τοῦ χώρου τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀνθρωπότης τῆς πτώσεως, ἡ ἐκτὸς τῆς Ἐδέμ, ἔχει πλέον ὡς γενάρχην ὄχι τὸν Ἀδάμ τοῦ Θεοῦ, τὸν Ἀδάμ τῆς Ἐδέμ, ἀλλὰ τὸν Ἀδάμ τῆς διώξεως, ἢ σωστότερα τὸν ἀδελφοκτόνον Κάϊν, ὁ ὁποῖος «ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν» (Α' Ἰωάν. 3, 12).

Ἐδῶ ἀναμφισβήτητα βρισκόμαστε στὴν γενεσιουργὸν αἰτία τῆς ἀντιθέσεως μέσα στὸν Χριστιανισμὸν μεταξὺ Θεοῦ καὶ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 373 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 19-20 τεύχους.

κόσμου, μεταξύ Χριστοῦ καὶ κόσμου καὶ μεταξύ Ἐκκλησίας καὶ κόσμου. Ὁ κόσμος ἀπορρίπτεται ὄχι ὡς κόσμος, ὡς δημιουργία, ἀλλ' ὡς «κόσμος» πονηρός. Ἀπορρίπτεται ὁ «κόσμος» ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, γιατί ἤδη ὁ ἴδιος εἶναι ἀπερριμμένος ἐξ ἑαυτοῦ, ἀφοῦ ἔχει ἀλλοτριωθῆ (ἔχει δηλ. γίνεται ὄντολογικά κάτι ἄλλο ἀπ' αὐτὸ πὸς ἦταν πρὶν) καὶ ἀφοῦ ἔχει παύσει νὰ εἶναι κόσμος τοῦ Θεοῦ.

3. Ὁ κόσμος, ὡς ἀνθρώπινη πραγματικότητα, γιὰ τὸν Θεὸ καὶ τὴν Ἐκκλησία δὲν εἶναι μία ἀρνητικὴ καὶ «ἀντίθεος» κατάσταση, ἔστω κι' ἂν εἶναι ἀλλοτριωμένος καὶ πεπτωκός. Ἐκ τοῦ κόσμου καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ πεπτωκτοῦ κόσμου, ἐπιλέγει ὁ Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους — ποτοὺς τοῦ Υἱοῦ Του καὶ τῆς Ἐκκλησίας Του: «ἐφάνερωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς ἔδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. 17, 6). Οἱ τοῦ Χριστοῦ εἶναι «ἐκ τοῦ κόσμου» καὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι «ἐκ τοῦ κόσμου». Ὅπως ἀκριβῶς ἡ «σὰρξ» τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Λόγου, εἶναι «ἐκ τοῦ κόσμου» ὅμοια καὶ τὸ σῶμα του, ποὺ εἶναι ἡ Ἐκκλησία, προέρχεται «σαρκικά» ἐκ τοῦ κόσμου. Τόσο δὲ δυνατὴ εἶναι ἡ διαλεκτικὴ αὐτῆ σχέσι Χριστοῦ καὶ κόσμου, Ἐκκλησίας καὶ κόσμου, ποὺ ἡ ὀρθόδοξος ἰδιαίτερα θεολογικὴ παράδοσι τονίζει μετ' ἐμφάσεως τὴν εἰς Ἄδου κάθοδον τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Δὲν ἔχουμε μιὰ «κάθοδο» — «ἐνσάρκωσι» μόνο ἐπὶ τοῦ κόσμου τῆς δημιουργίας, ἀλλ' ἔχουμε καὶ τὴν εἰς Ἄδου «κάθοδον», μιὰ «προσληπτικὴ» κίνησι καὶ πρὸς τὸν ἀπολλυμένο κόσμο.

Ὅλα αὐτὰ ὅμως δὲν σημαίνουν ἀσφαλῶς ὅτι ἡ Ἐκκλησία προέρχεται ἐκ τοῦ «πονηροῦ». Ὅταν ὁ κόσμος ἀντικαθίσταται ἢ ἐκπροσωπεῖται ἐκ τοῦ πονηροῦ, ὅταν δηλ. σπῆς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ κόσμου εἰσέρχεται ὁ πονηρός, τότε οἱ πιστοὶ καθὼς καὶ ἡ Ἐκκλησία «ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσίν» (Ἰωάν. 17, 16). Ὅπως ἀκριβῶς ὁ Χριστὸς πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Πονηροῦ δὲν ὑπετάγη στὸν πειρασμὸ καὶ κατερχόμενος στὸν Ἄδη, δὲν κατεκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Ἄδου, ὅμοια καὶ ἡ Ἐκκλησία μὲ τοὺς πιστοὺς «ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσίν καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. 17, 16), ὅπως λέει ὁ Κύριος.

(Συνεχίζεται)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΠΑΤΡΩΝΟΣ

ΤΟ ΥΠΕΡΛΑΜΠΡΟΝ ΑΣΤΡΟΝ

Πρό τινος χρόνου τὸ ἐπίκεντρον τῆς ἐπικαιρότητος κατεῖχε μία ταινία, ἡ ὁποία προεβάλλετο ἀπὸ τῆς αἰθούσης Ἀθηναϊκοῦ κινηματογράφου. Ἦτο τὸ ἔργον «Jesus Christ Superstar», ἡ «Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ ὑπέρλαμπρον Ἄστρον», ὅπως ἀνεγράφειτο εἰς τὰς ἀφίσσας τοῦ ἑλληνικοῦ κινηματογράφου.

Σημεῖον ἀντιλεγόμενον ἔχει καταστῆ τὸ ἔργον αὐτό. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατόπιν σχετικοῦ διαθήματός της πρὸς τὴν Πολιτείαν, κατώρθωσε μὲν πρὸς καιρὸν νὰ ἀποτρέψῃ τὴν προβολὴν τῆς ταινίας, πλὴν ὅμως ἡ ἄδεια τελικῶς παρεχωρήθη καὶ ἡ προβολὴ τῆς ταινίας ἤρχισε μὲν ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, μέχρι δὲ τῆς σήμερον συνεχίζεται ἀπροσκόπτως. Ἦκολούθησε νέον διάβημα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καθὼς ἐπίσης καὶ διαμαρτυρία ἐτέρων ἐκκλησιαστικῶν παραγόντων. Ὡς τὸσον δὲν ἔλλειψαν καὶ οἱ ὑπέρμαχοι καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς βαλλομένης ταινίας. Τοιούτοτρόπως ἡ ταινία ἔχει ἤδη καταστῆ σήμερον σημεῖον ἀντιλεγόμενον. Προβληματίζει καὶ διχάζει τὴν κοινωνίαν μας.

Μία θεώρησις τοῦ ἀνακύψαντος προβλήματος θὰ ἦτο χρήσιμος κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν καὶ θὰ τὴν ἐπιχειρήσωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ παρόντος.

* * *

Τὸ ἔργον «Jesus Christ Superstar» ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῆς Rock-Opera καὶ ἀνεβιβάσθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ Broadway τοῦ Λονδίνου. Ἦτο φθινόπωρον τοῦ ἔτους 1971. Τὸ ἔργον αὐτὸ ἐσημείωσε μεγάλην ἐπιτυχίαν εἰς τὰ χρονικὰ τοῦ Broadway, ἀλλὰ συγχρόνως ἐδημιούργησε καὶ ἐκεῖ ἓνα μεγάλο κύμα διαμαρτυριῶν καὶ ἐπικρίσεων. Μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὁμάδες νέων παρήλασαν πρὸ τοῦ θεάτρου εἰς μίαν πορείαν ἀποδοκίμασίας τοῦ ἔργου, ἐνῶ ἐκράτουν πλακάτ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀνεγράφοντο τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ Κύριός μας καὶ ὄχι Superstar».

Μίαν κριτικὴν τοῦ ἔργου αὐτοῦ παρουσίασεν εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον τῆς Ἑλλάδος ὁ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Γεώργιος Δαΐκος ὁμῶν ἀπὸ ἐπισήμου βήματος τοῦ ἀνωτάτου

τούτου πνευματικοῦ Ἰδρύματος τῆς Χώρας μας τὴν 19ην Μαρτίου 1972, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ «τῆς Ἡμέρας προσευχῆς τῶν Ἑλλήνων Σπουδαστῶν». Ἐπειδὴ ἡ κριτικὴ ἐκείνη ἐγένετο εἰς ἀνύποπτον χρόνον καὶ δὴ ὑπὸ ἐπιστήμονος μὴ Θεολόγου, ἔχει ὄλως ἰδιαίτεραν σημασίαν καὶ βαρῦτητα διὰ τὸ ὑπὸ διερεῦνησιν πρόβλημα, διὸ καὶ τὴν παραθέτομεν.

«Πρὶν ἀφήσωμε τὴν Ἀμερικανικὴν σκηνήν, ἔλεγεν ὁ Καθηγητὴς κ. Δαΐκος, θὰ ἤθελα νὰ σχολιάσω μὲ δυὸ λόγια τὸ γνωστὸ Musical ἢ μᾶλλον τὴν Rock-Opera, πὺ εἶναι μιὰ νέα θεατρικὴ μορφὴ καὶ πὺ ἀποτελεῖ τὴ μεγάλη ἐπιτυχία τοῦ Broadway ἀπὸ τὸ περασμένο φθινόπωρο, ὅταν ἀνεβάσθηκε. Εἶναι τὸ ἔργον Jesus Christ Superstar. Ἡ ὄπερα ξεκίνησε ἀπὸ ἓνα μουσικὸ δίσκο δύο νέων Ἀγγλῶν, ὁ ἓνας συνθέσσε τὸ λυρικὸν μέρος καὶ ὁ ἄλλος τὴ μουσικὴ, πὺ εἶναι Rock. Τὸ ἔργον ὑπῆρξε σημεῖον ἀντιλεγόμενον...

«Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὺς πρόκειται γιὰ Pop-Musical πὺ περιτρέφεται σὶς τελευταῖες 7 ἡμέρες τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ πὺ ἔχει ἀφαιρέσει κάθε τι πέραν τοῦ ἀνθρωπίνου ἀπὸ τὴν ἀφήγησι¹. Ἐνῶ ἀκολουθεῖ πιστὰ τὰ εὐαγγέλια, ἔχει ἀφήσει σκοπίμως ἔξω τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν Ἀνάστασι. Ὁ ρόλος καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰούδα παίρνουν πολλὴ καὶ ἰδιαίτερη ἔμφασι καὶ σημασία, ὥστε σὶ τὸ τέλος δὲν φαίνεται καλὰ καλὰ ἡ ἔννοια τῆς προδοσίας. Τὸ ἔργο δὲν ἐμφανίζει καθόλου τὸν Ἰησοῦν τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀπὸ τοὺς πολλοὺς δὲ ἐθεωρήθη καὶ ὄντως εἶναι ΒΕΒΗΛΟΝ» (παρβλ. Ἐπίσημοι Λόγοι ἐκφωνηθέντες κατὰ τὸ ἔτος 1971-1972, τόμος ΙΣΤ', σελ. 231-232).

(Συνεχίζεται)

Ἄρχ. ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΛΕΝΗΣ

1. Αἱ ὑπογραμμίσεις εἶναι ἡμέτεραι.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ *

Ἐν σχέσει δὲ μὲ τούτους Ἕλληνας ὀρθοδόξους, οἱ ὁποῖοι ὡς τουρίστα μεταβαίνουν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καλὸν εἶναι, ὅπως ἐφοδιάζωμεν τούτους δι' ἑνὸς φυλλαδίου, τὸ ὁποῖον νὰ περιλαμβάνη τὰς ἐν τῇ ξένῃ ὑπαρχούσας ὀρθοδόξους παροικίας καὶ λοιπὰς προξενικὰς ἀρχάς, νὰ προτρέπωνται δὲ οὗτοι, ἵνα ἔλθωσιν εἰς ἐπαφὴν μὲ τούτους ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὀρθοδόξους κληρικούς καὶ λοιπούς ὀρθοδόξους παράγοντας διὰ πάσας τὰς πνευματικὰς καὶ λοιπὰς αὐτῶν ἀνάγκας. Καλὸν θὰ ἦτο, ἐν κοινῇ συνεννόησει μετὰ τῶν ὀρθοδόξων ἀδελφῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ, νὰ δημιουργηθῶσιν ὀρθόδοξα ἑλληνικὰ κέντρα, εἰ δυνατὸν εἰς ἑκάστην μεγάλην πόλιν τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὥστε ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν ξένην ὀρθόδοξον ἐξ Ἑλλάδος, εἰς οἵανδήποτε σημαντικὴν πόλιν μεταβαίνων, ἔνθα εἶναι ἐφικτόν, νὰ εὐρίσκη τοιαῦτα ὀρθόδοξα κέντρα, μὲ τὰ ὁποῖα νὰ δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν.

Εἰς τὸν τομέα τοῦτον πολλὰ θὰ ἠδύναντο νὰ προσφέρωσιν οἱ ὀρθόδοξοι Ἱεράρχαι τοῦ ἐξωτερικοῦ, μετὰ τῶν ὁποίων ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἦτο σκόπιμον, ὅπως ἀπὸ κοινῆς ἐξετάσῃ τὸ ὑπ' ὄψιν ζῶτικόν καὶ λίαν σοβαρὸν πρόβλημα.

Μεταβαίνων εἰς τὴν ξένην ὁ Ἕλληνας, θὰ πρέπει νὰ συνειδητοποιήσῃ, ὅτι κατέχει ἐξ ἐπόψεως μὲν ἱστορικῆς μίαν θέσιν λίαν σημαντικὴν εἰς τὰς κοινωνίας τῶν ἐθνῶν, παρὰ πάντα ὅμως ταῦτα σήμερον δὲν εἶναι «ὁ μόνος» ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, ὅστις τυγχάνει φορεὺς ἀξιών.

Τοῦτο θὰ πρέπει νὰ τονισθῇ εἰς τὸν ταξιδεύοντα Ἕλληνα, ὥστε ἐρχόμενος οὗτος εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν κόσμον διαφόρων προηγμένων κρατῶν, νὰ μὴ ζῆ εἰς αὐταπάτην νομίζων ὅτι μόνον αὐτὸς εἶναι ὁ ἀνώτερος πάντων, διότι, διακρίνων ἐνίοτε μίαν διαφορὰν τοῦ τρόπου ζωῆς τῶν λίαν προηγμένων ἐθνῶν μὲ ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ζῆ, ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νὰ δημιουργηθῇ εἰς τὸν ταξιδεύοντα Ἕλληνα κρίσις μειονεκτικότητος καὶ τότε θὰ προσπαθήσῃ ἀνευ ὄρων νὰ προσαρμοσθῇ καὶ ἀφομοιωθῇ εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἕπερ ἀποτελεῖ ἐνίοτε μέγαν κίνδυνον διὰ τὸ ἄτομον τοῦτο.

Τὸ τοιοῦτον εἶναι μέγιστος κίνδυνος, ὃν ἀντιμετωπίζουσιν οἱ περισσότεροι τῶν ἐλλήνων, οἵτινες διὰ πρώτην φοράν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 369 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 19-20 τεύχους.

μεταβαίνουν εις τὸ ἐξωτερικόν. (Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ὀμιλοῦμεν ἐκ προσωπικῆς πείρας, διότι καθ' ἅπασαν τὴν ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ διακονίαν ἡμῶν μοι ἐδόθη ἢ εὐκαιρία δι' ἀμέσου ἐπαφῆς μετ' ἑλληνας τουρίστας, ἰδίᾳ νέους, νὰ διαγνώσω τὸν κίνδυνον τοῦτον).

Ἡ δημιουργία, μᾶλλον, εἰς τὸν μέλλοντα νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὸ ἐξωτερικόν ἑλληνα συνειδήσεως, ὅτι ὁ σύγχρονος Ἕλληνα κατάγεται ἀπὸ ἐν ἐκ τῶν ἐνδόξων καὶ ἱστορικῶν ἐθνῶν, ἀνήκων εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία φέρει τὴν αἴγλην τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς καὶ καλεῖται νὰ διατηρήσῃ πάντα τὰ ἦθη καὶ ἔθιμά του, τὰ ὁποῖα ἐπὶ ἔτη μακρὰ διατηροῦν τὸν Ἕλληνα ὡς Ἕλληνα, εἶναι λύσις περισσότερον ἐπιτυχῆς. Ἐπὶ πλέον τῶν ἀνωτέρω καὶ διὰ τὴν μεγαλύτεραν καὶ καλυτέραν προβολὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔργου αὐτῆς, θεωροῦμεν ἀναγκαίαν τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔκδοσιν «Τουριστικοῦ Ὁδηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ὁ ὁποῖος, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς χάρτας τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν προσκυνημάτων, θὰ περιέχῃ καὶ ἀνάλογον ποιμαντικῆς φύσεως ὑλικὸν καὶ θὰ διανέμηται εἰς ἅπαντα ἐκεῖνα τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα τόσον ὁ Ἕλληνα, ὅσον καὶ ὁ ξένος τουρίστας ἐποκέπτεται, ὡς λ.χ. Γραφεῖα ταξιδίων, πρατήρια βενζίνης, ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, διαμετακομιστικὰ μέσα καὶ κέντρα, λοιποὺς τουριστικοὺς χώρους κ.λ.π.

Ἐπιβάλλεται ὅπως εἰς τὸν «Ὁδηγὸν» τοῦτον, ἐκτὸς τοῦ τουριστικοῦ αὐτοῦ περιεχομένου, δι' οὗ θὰ ἐξαίρηται ἡ σημασία τῶν προσκυνημάτων, ἐορτῶν, λειπανιῶν, ἡθῶν καὶ ἐθίμων, ληφθῆ ἰδιαίτερα μέριμνα, ὥστε, διὰ λίαν ἐπιμελημένου ὑλικοῦ καὶ καλλιτεχνικῆς ἐμφανίσεως, νὰ προβληθῆ τὸ ἔργον οὐχὶ μόνον τῶν ἐπὶ μέρους κατὰ τόπους Ἱερῶν Μητροπόλεων, ἀλλὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ γενικώτερον συμπάσης τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἐνεκεν δὲ τούτου καθίσταται ἀναγκαῖον, ὅπως ὁ ἐν λόγῳ «Τουριστικὸς Ὁδηγὸς» ἐκτυπωθῆ καὶ εἰς ξένας, ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς, γλώσσας, ἰδιαίτερος δὲ εἰς τὴν Ἀγγλικήν, Γαλλικὴν καὶ Γερμανικὴν, ἵνα τοιοῦτοτρόπως καὶ διὰ τοῦ μέσου τούτου ἐπιτευχθῆ ἡ προβολὴ τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ὁ ὑπ' ὄψιν «Ὁδηγὸς» πωλούμενος θὰ δυνηθῆ πλήρως νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ πρόβλημα τῆς δαπάνης τῆς συγγραφῆς καὶ ἐκτύπωσως αὐτοῦ.

(Συνεχίζεται) Ἀρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ, πτ.Θ. Μ.Ρh.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ

Πάντοτε, ἀλλὰ κυρίως στὴν ἐποχὴ μας, ἡ ἐργασία εἶναι μιὰ ἀνάγκη ἀλλὰ καὶ ἓνα πρόβλημα. Δὲν θὰ ἦταν λοιπὸν ἄσκοπο νὰ ἐξετάσωμεν ποῖο εἶναι τὸ νόημα καὶ ἡ σημασία τῆς ἐργασίας ἀπὸ ἄποψι χριστιανική.

Ἐπάρχουν δύο ἐσφαλμένες ἀντιλήψεις, ὡς πρὸς τὴν σημασία τῆς ἐργασίας: Ἡ ὑποτίμησις τῆς ἐργασίας καὶ ἡ ὑπερτίμησις τῆς ἐργασίας.

Καὶ πρῶτα ἡ ὑποτίμησις τῆς ἐργασίας.

Νομίζουν πολλοὶ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς διδάσκει ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι μία ποινή, μιὰ κατὰρα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Αὐτὸ εἶναι λάθος. Καὶ πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου ὁ Θεὸς ἔδωσε ἐντολὴ «ἐργάζεσθε». Μετὰ τὴν πτῶσι βεβαίως ἡ ἐργασία συνεδέθη μὲ κόπους, ἰδρῶτες καὶ ἀποτυχίες.

Συναφῆς μὲ τὴν ἐσφαλμένη αὐτὴ ἄποψι εἶναι ἡ προχριστιανικὴ ἀντίληψις, ποὺ ὑποτιμᾷ τὴν ἐργασία καὶ μάλιστα τὴν χειρονακτική. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀντίληψι εἶχαν ἐπηρεασθῆ τοὺς πρῶτους χριστιανικοὺς αἰῶνες οἱ γνωστικοὶ τῆς Ἀλεξανδρείας. Οἱ Πατέρες ὁμοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἔφεραν καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἰσορροπία. Ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς γράφει: «Καλλίστη ἡ θεωρία ἀλλὰ καὶ ἡ ἐργασία ἐπίσης».

Συνέπεια τῆς ὑποτιμῆσεως τῆς ἐργασίας εἶναι ἡ ἀποφυγὴ τῆς ἐργασίας, ἡ ὀκνηρία. Μιὰ δὲ εἰδικὴ μορφή ὀκνηρίας —«εἰρήσθω ἐν παρόδῳ—» εἶναι ἡ ἀκηδία, ἓνα εἶδος ὀκνηρίας πνευματικῆς. Ὁ ὀκνηρὸς ἄνθρωπος ἀποφεύγει κάθε προσπάθεια. Δὲν δημιουργεῖ. Ἀφήνει ἀναξιοποίητες τὶς δυνατότητές του. Γίνεται μειονεκτικὸς.

Στὴν ἐποχὴ μας ὁμοῦ γίνεται τὸ ἀντίθετο λάθος, συνήθως. Δηλαδή, ἡ ἐργασία ὑπερεκτιμᾶται. Στὴν ἐποχὴ τῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας, ὅπως χαρακτηρίζεται ἡ ἐποχὴ μας, οἱ οικονομικὲς ἀξίες, ἡ παραγωγικότης, θεωροῦνται πολλακίς σὰν ὕψιστες ἀξίες. Ἔτσι, καὶ ἡ ἐργασία ὑπερτιμᾶται. Συνέπεια αὐτῆς τῆς ἀντιλήψεως εἶναι ἡ ὑπερβολικὴ ἀπορρόφησης τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἐργασία του. Ἡ ἐργασία ἀπανθρωποποιεῖται. Ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἐξάρτημα τῆς παραγωγικῆς μηχανῆς. Χάνει τὴν ἐσωτερικὴν του ἀνεξαρτησία.

Καὶ εἶναι δυνατόν τότε νὰ ἐπιτύχη κανεὶς εἰς τὴν ἐργασίαν του. Νὰ ἀποτύχη ὁμοῦ, ὡς ἄνθρωπος. Διότι ἡ ἀπορρόφησης εἶναι

τόση, ὥστε λησμονοῦμε τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μας, τὸν ἔσω ἄνθρωπο, τοὺς ἄνθρώπους τῆς οἰκογενείας μας ἀκόμη. Δὲν ἔχει τότε ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸν Θεὸν χρόνον εἰς τὴν ζωὴν του καὶ χῶρον εἰς τὴν ψυχὴν του. Ἡ ἐργασία τὸν ἀπορροφᾷ πλήρως.

Ὡστε λοιπὸν καὶ ἡ ὑποτίμησις καὶ ἡ ὑπερτίμησις τῆς ἐργασίας εἶναι ἀντιλήψεις λανθασμένες, με συνέπειες θλιβερῆς γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

Ἄς δοῦμε τώρα ποιῆς εἶναι οἱ βασικὲς κατευθύνσεις γιὰ νὰ δώσωμε ἓνα Χριστιανικὸ νόημα στὴν ἐργασία μας. Νὰ δοῦμε, δηλαδή, ποῖο εἶναι τὸ νόημα τῆς ἐργασίας ἐξ ἐπόψεως Χριστιανικῆς. Θὰ διατυπώσωμεν τρεῖς προτάσεις μιᾶς θεολογίας τῆς ἐργασίας.

1. Ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν ἐργασία του, ὠθούμενος ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς δημιουργικότητος καὶ ἀξιοποιῶντας τὶς δυνατότητές του γίνεται συνεργὸς τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ἔργον τῆς δημιουργίας. Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ δημιουργεῖ συνεχῶς καὶ δι' ἡμῶν. Εἴμεθα συνεργοὶ του εἰς τὸ ἔργον τῆς δημιουργίας. Δὲν εἶναι σωστό, π.χ. ὅτι ἓνα δάσος εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ μιὰ πόλις ὄχι. Πολὺ περισσότερον ἢ πόλις εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ γιατί σ' αὐτὴν ἐκφράζεται τὸ ὕψιστον δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἄνθρωπος. Ἐὰν ἔτσι βλέπωμε τὴν ἐργασία μας ὡς συνεργασία μετὰ τὸν Θεόν, τότε καὶ ὁ πολιτισμὸς ποὺ δημιουργοῦμε δὲν θὰ ἀποκόπτεται ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁπότε ὑπὸ ὀρισμένας ἐκφάνσεις του ἀποκτᾷ μιὰ δαιμονικὴ κυριαρχία ἐπάνω μας, ἀλλὰ θὰ ἐξαγιαζεται καὶ θὰ γίνεται ἓνας πραγματικὰ ἄνθρώπινος καὶ ἰσορροπημένος πολιτισμὸς.

(Συνεχίζεται) Ἄρχ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ΚΑΘΡΕΠΤΙΔΗΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεώς των γνωστοποιῶν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαιτητῆτος τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ καλονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

ΕΝΟΡΙΑΚΑ

ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΟΝ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ *

9. Οἱ σπουδασταί.

Ἐν ἐκ τῶν βασικῶν προβλημάτων τῆς προσπαθείας αὐτῆς πρὸς δημιουργίαν λαϊκῶν στελεχῶν εἶναι τὸ θέμα τῆς ἐπιλογῆς τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι θὰ κληθοῦν νὰ φοιτήσουν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν αὐτήν.

Κατ' ἀρχὴν κατεβλήθη προσπάθεια ἐξευρέσεως τῶν προσώπων αὐτῶν μεταξὺ τῶν συνεργατῶν τῶν Ἐνοριακῶν Φιλοπτώχων Ταμείων καὶ μέσῳ τῶν εὐλαβεστάτων ἐφημερίων τῆς περιοχῆς. Ὁ μόνος περιορισμός, ὁ ὅποιος ἐτέθη, ἦτο τὸ ἀπολυτήριον Γυμνασίου. Συντόμως ἕμως διεπιστώσαμεν ὅτι δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ ἐξευρεθοῦν ἀπὸ μέρους ἕλων τῶν ἐνοριῶν πρόσωπα διὰ νὰ φοιτήσουν εἰς τὴν Σχολήν. Ὑπῆρξαν πολλαὶ περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας κατέστη ἀδύνατος ἡ ἐξεύρεσις ἀποφοίτων Γυμνασίου ἀπὸ μέρους τῶν εὐλαβεστάτων ἐφημερίων. Ἐπίσης δὲν κατέστη εὐκόλος ἡ ἐξεύρεσις προσώπων νεαρᾶς ἡλικίας.

Εἶναι καὶ αὐτὸ ἐνδεικτικὸν τῆς θλιβερᾶς διαπιστώσεως, ὅτι ἡ ἐνορία ἔχει χαλαρώσει σήμερον τὸν δεσμὸν πρὸς τοὺς μορφωμένους ἀνθρώπους καὶ ἰδιαίτερος πρὸς τοὺς νέους ἀνθρώπους. Ὅτι ἡ ἐνορία δὲν κατώρθωσε νὰ στρατολογήσῃ τοὺς συνεργάτας τῆς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι διαθέτουν μέσῃ καὶ ἀνωτέραν ἢ ἀνωτάτην μόρφωσιν. Γεγονὸς τὸ ὅποιον ἔχει ἀσφαλῶς νὰ εἴπῃ πολλὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Βεβαίως τοῦτο δὲν εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸ γεγονός, ὅτι οἱ νέοι ἄνθρωποι εἶναι ἀπησχολημένοι μὲ τὴν ἐργασίαν των ἢ καὶ μὲ τὰς σπουδὰς των. Πλὴν ὅμως ἡ ἐργασία ἢ αἱ σπουδαὶ δὲν εἶναι τὸ μόνον αἷτιον, διὰ τὸ ὅποιον αἱ ἐνορίαι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀποστείλουν πρὸς ἐκπαίδευσιν νέα πρόσωπα ἢ ἱκανὸν ἀριθμὸν μορφωμένων ἀνθρώπων. Ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν προσεκλήθησαν προσωπικῶς καὶ κατὰ ἕνα τῆρον ὁ ὅποιος νὰ τοὺς ὁμιλήσῃ ἐσωτερικᾶς καὶ νὰ τοὺς συγκινήσῃ.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 376 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 19-20 τεύχους.

« Ε Ο Ρ Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο Ν » *

Γ'. ΕΠΟΜΕΝΑΙ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ ΚΥΡΙΑΚΑΙ

2. Κυριακή τοῦ Ἀντίπασχα, ἢ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου
Θωμᾶ (11 Ἀπρ. — 15 Μαΐου).

Ἐορτάζομεν τὰ Ἐγκαίνια τῆς ἀνακυκλήσεως κατὰ Κυρια-
κὴν τῆς ἑορτῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως καὶ τὴν τοῦ ἁγίου
Ἀποστόλου Θωμᾶ ὁμολογίαν. Ἔτι δέ: Τῶν ἐκ Σαμοθράκης Πέντε
Νεομαρτύρων (βλέπε 6 Ἀπρ. καὶ 2 Ἰουλίου).

Δευτέρα τῆς β' ἑβδομάδος (12 Ἀπρ. — 16 Μαΐου).

Ἐορτάζεται ἡ ἀνεύρεσις τῆς ἁγίας καὶ θαυματουργοῦ εἰκόνης
τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας,
τῆς ἐπονομαζομένης «Χρυσοφίτισης», ἐν Μονεμβασίᾳ.

Σάββατον τῆς β' ἑβδομάδος

Ἀπόδοσις τῆς ἑορτῆς τοῦ ἀποστόλου Θωμᾶ.

3. Κυριακή Γ' ἀπὸ τοῦ Πάσχα

(18 Ἀπρ. — 22 Μαΐου).

Τῶν ἁγίων Γυναικῶν Μυροφόρων ἑορτὴν ἑορτάζομεν ἔτι δὲ
μνεῖαν ποιούμεθα Ἰωσήφ τοῦ ἐξ Ἀριμαθαίας, ὃς ἦν μαθητὴς
κεκρυμμένος, πρὸς δὲ καὶ τοῦ νυκτερινοῦ μαθητοῦ Νικοδήμου.

Ἔτι δὲ Μνήμην ἐπιτελοῦμεν, ἐν τῇ Θεοσώστῳ Μητροπόλει:

1. Θεσσαλονίκης: Πάντων τῶν ἐν Θεσσαλονίῃ διαλαμφάντων
Ἀγίων καὶ Θεῶ εὐαρεστησάντων.

2. Περιοχῇ Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων καὶ ἀλλα-
χοῦ τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Σεραφεῖμ, ἐπισκόπου Φαναρίου καὶ
Νεοχωρίου (4/12/1610).

3. Περιοχῇ Μεσσηνίας τοῦ ἁγίου νεομάρτυρος Ἠλίας τοῦ
Ἀρδούνη (1686), οὗ ἡ τιμία Κάρα τεθησαύριστα ἐν τῇ Ἱερᾷ
Μονῇ Βουλκάνου.

4. Ἐν Χώρᾳ Τριφυλίας τοῦ ἁγίου νεομάρτυρος Δημητρίου
τοῦ Πελοποννησίου (14 Ἀπρ. 1803).

Σάββατον τῆς γ' ἑβδομάδος

Ἀπόδοσις Ἐορτῆς τῶν Μυροφόρων.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 375 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 19-20 τεύχους.

ΕΣΧΑΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΩΤΗΡΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΚΑΝΟΝΑ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ*

Το ποιοθεσία τοῦ "Ἄδου. Εἰς ἄλλην τὴν γραμματεῖαν, Χριστιανικὴν καὶ μὴ, "Ἄδης ὀνομάζεται καὶ ὁ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον συγκεντρώνονται αἱ ψυχαὶ τῶν ἀποθνησκόντων. Ποῦ κεῖται ὅμως εἶναι ἀδύνατον νὰ προσδιορισθῇ μὲ ὄρους τῆς Φυσικῆς, Γεωγραφίας, Γεωλογίας, Ἀστρονομίας ἢ Τεχνικῆς. Πρόκειται ἄλλως τε περὶ καθαρῶς ἀύλου καταστάσεως, ἣτις εἶναι ἀπερίγραπτος, μὴ ὑποκειμένη εἰς ἐπιστημονικὰς ἐξερευνησεις.

Φαίνεται ὅμως ἀσαφῶς πως ὅτι ὁ Δαμασκηνὸς συμφωνεῖ μὲ τοὺς πρὸ αὐτοῦ ὅτι ὁ "Ἄδης ἐκτείνεται πέραν καὶ κάτω τῆς γῆς, μετὰ τῆς ὁποίας συνορεύει, ἀκριβῶς λέγων «ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς» (Εἰρμός ΣΤ' φδῆς).

Σημειωτέον, ὅτι διττῶς ἐκφράζονται οἱ Ο' «ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς» ἢ «ἐν τοῖς κατωτάτω τῆς γῆς» (Τωβίτ δ' 19, γ' 2, Ψαλ. ρηη', 15). Οἱ κώδικες ὅμως Σιναίτικὸς καὶ Ἀλεξανδρινὸς ἔχουσι τὴν γραφὴν «ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς» μόνον, ἣν γραφὴν ἀποδέχεται καὶ ὁ Δαμασκηνός.

Ὁ "Ἄδης περιγράφεται ὡς φρούριον ὀχυρὸν κατὰ τὴν ὀχυρωτικὴν καὶ οἰκιστικὴν τῶν ἀρχαίων, περιβαλλόμενος ἀπὸ τεῖχη. Ἡ εἴσοδος εἰς τὸν "Ἄδην γίνεται ἀπὸ ὀρισμαῖνας πύλας, αἱ ὁποῖαι κλείονται μὲ θύρας σιδηρᾶς ἢ χαλκᾶς. Τὰς θύρας ὑποστηρίζουν «μοχλοὶ σιδηροῦ» (Ἰλιάδος Θ' 15). Εἰς πλείστους ἀναστασίμους ὕμνους τοῦ Δαμασκηνοῦ ἀναφέρονται αἱ πύλαι καὶ οἱ μοχλοὶ οὔτοι (Κερρ. βον Ἑσπ. Κυρ. β' ἤχου, 1ον Δ' ἤχου, ἀπόστ. 1ον. Κυρ. πλ. β' ἤχου κ.θ.).

Εἰς τὸν κανόνα τοῦ Πάσχα ἀναφέρονται ἐκ τῆς ὀχυρωτικῆς ταύτης τοῦ "Ἄδου μόνον «οἱ μοχλοὶ κάτοχοι αἰώνιοι», ὑπονοουμένων τῶν πυλῶν (Εἰρ. ΣΤ' φδῆς). Ἡ φρασσεολογία «μοχλοὶ κάτοχοι αἰώνιοι» εἶναι τοῦ Ἰωνᾶ β', 7, ἥτοι τελείως ἀδιάρρηκτοι. Ἡ συντριβὴ των ἦτο οὐ μόνον ἀκατόρθωτος ἀλλὰ καὶ ἀδιανόητος.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 347 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17-18 τεύχους.

(Συνεχίζεται)

ΝΙΚ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΑΚΙΣ

Θεολόγος - Γυμνασιάρχης

Η ΣΚΕΠΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ*

Στά Εισόδια τῆς Θεοτόκου.

«Ο καθαρώτατος ναὸς τοῦ Σωτῆρος,
ἡ πολυτίμητος παστὰς καὶ Παρθένος,
τὸ ἱερὸν θησαύρισμα τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ
σήμερον εἰσάγεται ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου».

Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου μᾶς ὑπενθυμίζει ἡ Ἐκκλησία μας. Τὴν πραγματοποίησι, δηλαδή, ἐνὸς ὑψηλοῦ καθήκοντος καὶ ἐνὸς ἱεροῦ χρέους τῶν εὐσεβῶν γονέων τῆς Θεοτόκου, νὰ ὀδηγήσουν τὴ μικρὴ Μαρία τοὺς στὸ ναὸ καὶ νὰ τὴν ἀφιερώσουν στὸ Θεό, ὅπως εἶχαν ὑποσχεθῆ σ' Ἐκεῖνον κατὰ τὴν προσευχὴ τοὺς στοὺς χρόνους τῆς ἀτεκνίας τοὺς.

Ἡ ἀφιέρωσι αὐτὴ ποὺ ὑπῆρξε ἓνα τόσο φυσικὸ καὶ εὐλογο γεγονός γιὰ τοὺς γονεῖς τῆς Θεοτόκου καὶ τὴν ἴδια, εἶναι μιὰ σπάνια, μιὰ ὑπέροχη κατανόησι τοῦ ἱεροῦ χρέους τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ Θεό. Εἶναι μιὰ ἀρετὴ ποὺ ἐκφράζει τὰ βαθύτερα συναισθήματα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς κάτι ὑψηλὸ καὶ ὠραῖο.

Ἰλοποιεῖ τὸ σωστό, τὸ μοναδικὸ προσανατολισμὸ τοῦ χριστιανοῦ, ποὺ θέλει νὰ προσφέρῃ στὸ Θεὸ τὰ δῶρα τῆς ψυχῆς του καὶ τοποθετεῖ τὸν ἑαυτό του ἐκεῖ ποὺ πραγματικὰ ἀνήκει. Εἶναι βασικά, μιὰ προσφορὰ δόξας, ὅπως τὴ συμπεραίνει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ποὺ λέει:

«Δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν
καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ Θεοῦ».

Ἡ προσφορὰ ὅμως αὐτὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ὀλόψυχη ἀφιέρωσι καὶ ἀφοσίωσι τοὺς πρὸς τὸ Θεὸ καὶ πρὸς κάθε τι ποὺ συνδέεται μὲ τὴν κλίμακα, ποὺ βοηθεῖ τὸν ἄνθρωπο νὰ ἀνέλθῃ ἀπὸ τὴν γῆ στὸν οὐρανό, εἶναι μιὰ σπάνια, μιὰ ἀσυνήθιστη ἀρετὴ στίς μέρες μας!...

Ὁ περισπασμός, ἡ διάσπασι καὶ ὁ κατακερματισμός τῶν προσπαθειῶν μας, τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν μας δυνάμεων, ἔχουν γίνῃ πιά καθεστῶς στὸν αἰῶνα τῆς διαλύσεως!...

Ἡ προσοχὴ τῶν ἀνθρώπων ἀποσπᾶται ἀπὸ ἓνα πλῆθος προτιμήσεων, προκλήσεων, ἐπιθυμιῶν καὶ περιττῶν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 378 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 19-20 τεύχους.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

287. Στὰς συναπτάς, ὅταν ὁ διάκονος (ἢ ὁ ἱερεὺς) λέγῃ «Ἀντιλαβοῦ, σῶσον... τῆ σῆ χάριτι» τί εἶναι ὀρθότερον νὰ λέγῃ ὁ ψάλτης «Κύριε, ἐλέησον» ἢ «Ἀμήν»; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Φ.Τ.).

Τὰ χειρόγραφα καὶ τὰ παλαιὰ ἔντυπα λειτουργικὰ βιβλία δὲν προσδιορίζουν ποία εἰδικῶς θὰ εἶναι ἡ ἀπάντησις τοῦ λαοῦ στὴν διακονικὴ αὐτὴ αἴτησι. Οὔτε καὶ ἀπὸ τοὺς Πατέρας ἢ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ἐρμηνευτὰς τῆς θείας λειτουργίας μπορεῖ νὰ ἀνιχνευθῇ καμμία ἄμεσος ἢ ἔστω ἔμμεσος ἀναφορὰ στὴν ἐν προκειμένῳ παλαιὰ πράξι. Ἀπὸ ὀρισμένους ὅμως ἐνδείξεις μποροῦμε νὰ καταλήξωμε στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ὀρθὴ ἀπόκρισις εἶναι τὸ «Κύριε, ἐλέησον» καὶ ὄχι τὸ «Ἀμήν».

Στὴν λειτουργίαν ἐν πρώτοις τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν ρητῶς λέγεται, ὅτι σὲ κάθε διακονικὴ αἴτησι ὁ λαὸς ἀπήντα μὲ τὸ «Κύριε, ἐλέησον»: «ἐφ' ἐκάστῳ δὲ τούτων, ὧν ὁ διάκονος προσφωνεῖ... λεγέτω ὁ λαὸς Ἰκύριε, ἐλέησον» καὶ πρὸ πάντων τὰ παιδιὰ» (Βιβλ. Η', 6). Καὶ δὲν ὑπάρχει βέβαια στὴν σειρά τῶν αἰτημάτων ἢ ἐν λόγῳ αἴτησις ὑπὸ τὴν σημερινὴν ἀκριβῶς μορφή, ἀλλὰ συναντοῦμε ἐπανειλημμένως τὸν παραπλήσιο τύπο «Σῶσον καὶ ἀνάστησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῷ ἐλέει σου» ἢ «ἐν τῇ δυνάμει σου» ἢ «τῇ σῆ χάριτι».

μεριμνῶν. Ἐνῶ γιὰ τὸ οὐσιαστικόν, τὸ σημαντικὸ θέμα τῆς ζωῆς μας, ποῦ εἶναι, ἀσφαλῶς, ἡ πνευματικὴ μας ἐλευθερία καὶ ἡ σωτηρία μας, ἐνὸς πράγματος «ἐστὶ χρεία». Ἐνα εἶναι ἐκεῖνο ποῦ ὀφείλομε νὰ ἐπιδιώκουμε συστηματικὰ καὶ ἀσταματήτητα, ὅπως τονίζει καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς στὴ σχετικὴ εὐαγγελικὴ περικοπή:

«Μάρθα Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλὰ ἐνὸς δὲ ἐστὶ χρεία. Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἣτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς».

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

Σε μία μάλιστα από τις περιπτώσεις αυτές άμέσως πρὸ τῆς αἰτήσεως αὐτῆς ὑπάρχει ἡ διακονικὴ προτροπὴ «Ἐπι ἐκτενώδως πάντες ὑπερ'αὐτῶν εἶπωμεν 'Κύριε, ἐλέησον'». Στὴν ἀρχαία πάλι λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου στὴν ἀρχὴ τῆς «καθολικῆς συναπτῆς», ποῦ βρίσκεται πρὶν ἀπὸ τὴν εὐχὴ τῆς ἀναφορᾶς, ἀμέσως μετὰ τὴν εἰσαγωγὴ τῆς μετὰ τὸ «Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν» καὶ τὸ «Ὁ λαὸς 'Κύριε, ἐλέησον'» ἔρχεται τὸ αἶτημα «Σῶσον, ἐλέησον, οἰκτίρησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῆ χάριτι». Ἡ ἔνδειξις «Ὁ λαὸς 'Κύριε, ἐλέησον'» εἶναι προφανές, ὅτι δὲν ἀναφέρεται μόνον στὴν ἐναρκτήριο προσφώνησι, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλα τὰ ἐπακόλουθα αἰτήματα καὶ κατὰ μείζονα λόγο στὸ πρῶτον ἀπὸ αὐτά.

Κάτι ἀνάλογο παρατηρεῖται καὶ στὰ χειρόγραφα τῶν βυζαντινῶν λειτουργιῶν καὶ στὰ παλαιὰ ἔντυπα. Ἀμέσως μετὰ τὸ «Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν» σημειῶνουν: «Ὁ λαὸς τὸ 'Κύριε, ἐλέησον'». Τὰ νεώτερα δὲ ἔντυπα προσδιορίζουν, ὅτι αὐτὸ λέγεται («ἐν ἐκάστη δεήσει» ἢ «μεθ' ἐκάστην» ἢ «μετὰ πᾶσαν δέησιν» ἢ «αἰτησιν»). Τὸ «Ἀντιλαβοῦ, σῶσον... τῇ σῆ χάριτι» εὐρίσκεται βέβαια ἐδῶ πρὸς τὸ τέλος, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη μεγάλη σημασία, ἀφοῦ εὐθὺς ἀμέσως γιὰ τὴν ἐπομένη αἴτησι «Τῆς Παναγίας ... παραθῶμεθα» καθορίζει ὡς ἀπόκρισι τὸ «Σοί, Κύριε». Ἐννοεῖται λοιπόν, ὅτι καὶ σ' ὅλες τὶς προηγούμενες, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς τελευταίας, θὰ πρέπει νὰ ἰσχύσῃ ἡ ἀρχικῶς σημειομένη ἀπόκρισις, δηλαδὴ τὸ «Κύριε, ἐλέησον». Τὸ «Ἀμήν» ἐπιφυλάσσεται μόνον στὸ τέλος τῆς ἐκφωνήσεως τῆς ἱερατικῆς εὐχῆς. Κατὰ τὸν ἐρμηνευτὴ, «οἱ δὲ πιστοὶ πάντες τὸ "Ἀμήν" ἐπιλέγουσι καὶ, τοῦτο τὸ ρῆμα βοήσαντες, οἰκειοῦνται πάσας τὰς ἐκείνου φωνάς» (Νικολάου Κασίλα, Ἑρμηνεῖα τῆς θείας λειτουργίας, 15).

Δὲν γνωρίζω ποῦ στηριζόμενος ὁ μακαριστὸς π. Γερβάσιος Παρασκευόπουλος στὸ βιβλίον του «Ἑρμηνευτικὴ ἐπιστολὴ ἐπὶ τῆς θείας λειτουργίας», Πάτρας 1958, σελ. 74 καὶ 82 στὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς θείας λειτουργίας προβλέπει ὡς ἀπάντησι τοῦ λαοῦ τὸ «Ἀμήν», τὸ ὁποῖον εἶναι, κατ' αὐτόν, «ἡ συγκινητικωτάτη ἐπιβεβαίωσις καὶ ὁμολογία τῆς πρὸς τὴν θείαν χάριν πίστεως καὶ ἐλπίδος» (σελ. 74, ὑποσ. 1). Ἀντιθέτως πολὺ ὀρθῶς ὁ ἀειμνηστὸς ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος (Φιλίππων καὶ Νεαπόλεως) στὸ «Ἱεροτελεστικόν», Ἀθήναις 1948, σελ. 34, 39, 74, 110, 111 κ. ἀ. θέτει πάντοτε στὸ στόμα τοῦ χοροῦ μετὰ τὸ «τῇ σῆ χάριτι» τὸ «Κύριε, ἐλέησον». Πρὸς αὐτόν συμφωνεῖ καὶ ἡ σημερινὴ ἀκριβὴς πράξις τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Φ.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἁγίας Γραφῆς

ΤΟ ΨΑΛΤΗΡΙ

Τὸ ἱερὸ Ψαλτήρι εἶναι ἡ ποιητικὴ καρδιά τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Πολὺ σωστά ἡ Σοφία Κ. Σπανοῦδη ἔγραφε: «Οἱ Ψαλμοὶ εἶναι τὸ ἱερώτερο κτῆμα τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ βάλαμο τῶν πόνων της, τὸ θυμιατήρι τῆς λατρείας της, τὸ φυλαχτὸ καὶ ἡ πυξίς της μέσα στὴ νύχτα μιᾶς ἀξημέρωτης ἀγωνίας. Εἶναι τὸ θεῖο ἄνθισμα τῶν νοητῶν ρόδων τῆς ψυχῆς, ποὺ ἀναδίνονται ποτισμένα ἀπὸ τὴν ἰλὺν τῆς ἁμαρτίας καὶ σκορποῦν μιὰν ἀφθαρτὴ ἀκτινοβολία» (ἄρθρο στὸ περιοδικὸ «Ἑλληνικὴ Δημιουργία», τόμος Β', σ. 399).

Τὰ πιὸ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ νοητὰ ρόδα προέρχονται ἀπὸ τὸν Δαβίδ. Ἄλλὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα, ἀνώνυμα ἢ ἐπώνυμα, δὲν ὑπολείπονται σὲ ἀξία. Ἐτσι, ὁλόκληρη αὐτὴ ἡ συλλογὴ δίκαια εἶναι εἰπωμένον ὅτι «ἐναρμονίζεται μὲ ὅλες τὶς ψυχικὲς διαθέσεις τοῦ κάθε ἀνθρώπου, μὲ ὅλες τὶς ὥρες τῆς ζωῆς, εἶναι ἡ διαπασῶν τοῦ χριστιανικοῦ λυρισμοῦ» (ἐνθ' ἄνωτ.).

Ἐπόμενο, πράγματι, ἦταν νὰ εἰσαγάγῃ ἡ Ἐκκλησία τοὺς Ψαλμοὺς στὴ λατρεία της. Νὰ τοὺς κάνῃ ὄργανο θεσπέσιο τῆς δοξολογίας καὶ τῶν ἐπικλήσεων της ἀπέναντι τοῦ αἰωνίου Θεοῦ. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ πληροφορία τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ὅτι, στὸν καιρὸ του, πολλοὶ χριστιανοί, ποὺ δὲν ἤξεραν οὔτε κατ' ὄνομα τὰ ἄλλα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἔλεγαν τοὺς Ψαλμοὺς ἀπ' ἔξω. Αὐτὸ συνέβαινε, γιὰ τὴν λατρεία, μὲ τὴ συχνὴ ἐπανάληψη, τοὺς εἶχε ἐντυπώσει στὴ μνήμη τοῦ λαοῦ. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ στίς μέρες μας. Πολλοὶ στίχοι τῶν Ψαλμῶν εἶναι ἔναυλοι στὰ αὐτιά τῶν πιστῶν, ἀκόμη καὶ τῶν ἀμορφῶτων. Καὶ διανθίζου, πηγάζοντας αὐτόματα ἀπὸ τὴ διάνοια καὶ τὴν καρδιά, τὴν κατὰ μόνας προσευχὴ μας.

Ἡ ἀξία τῶν Ψαλμῶν εἶναι διττὴ. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, ἔχουμε μιὰ ἀφθαστὴ σὲ κάλλος ποίηση. Ἀπὸ τὸ ἄλλο, πρόκειται διὰ μιὰ ποίηση ἀποκύημα βαθεῖας θρησκευτικῆς ἐμπειρίας, ποὺ ἀντιστοιχεῖ σὲ κάθε ὄψη τοῦ δικοῦ μας, τοῦ χριστιανικοῦ βιώματος.

Μὲ τοὺς Ψαλμοὺς, μποροῦμε νὰ ἐκφράσουμε σὲ ὠραιότατα σχήματα λόγου, ποτισμένα μὲ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὸ αἷμα τῆς ψυχῆς μας, ὅ,τι νοιώθουμε σὰν πιστὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ. Τὴν ὁμηρικὴ διάθεση καὶ ὁρμή. Τὶς εὐχαριστίες μας γιὰ τὶς θεῖες εὐεργε-

σίεις. Τις ἀγωνίες μας, πού προκαλεῖ ἡ πάλῃ μὲ τὸ κακό, τὸ γύρω μας καὶ μέσα μας κακό. Ἐκόμα καὶ τὰ συλλογικά μας αἰσθήματα, σὰν Ἐκκλησία. Γιατὶ ὑπάρχουν καὶ Ψαλμοὶ σὲ πρῶτο πληθυντικὸ πρόσωπο.

Θὰ ἦταν δύσκολο νὰ βρεθῆ περίπτωση, στὸν ἀκάθιστο βίῳ τῆς εὐσεβοῦς ψυχῆς, πού νὰ μὴν ὑπάρχουν ψαλμικοὶ στίχοι προσφυσεῖς, γιὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιήσουμε. Ἡ πείρα ὧσων μελετοῦν τὸ Ψαλτῆρι τὸ μαρτυρεῖ.

Οἱ στίχοι τῶν Ψαλμῶν εἶναι νοητὰ ἄμφια κάθε πηγαίου θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, πού τὸ καθιστοῦν ἀληθινὰ θεάρεστο. Τὸ εὐτρεπίζουν ἐπάξια ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. Τὸ εἰσάγουν εὐπαρουσίαστα στὸν οὐρανό. Εἶναι μιὰ μελωδία πού ὁ Θεὸς προτιμᾷ. Μιὰ μουσικὴ πού ταιριάζει στὴν ἀκοή του.

Ἡ Ἐκκλησία δὲν χρησιμοποιεῖ τοὺς Ψαλμοὺς μονάχα ἀτόφους στὴ λατρεία της. Διαστίζει μὲ μέρη τους καὶ τὴν ὑπόλοιπὴ ὑμνωδία. Πράγμα πού κάνει καὶ γιὰ ὅλη τὴν Ἁγία Γραφή. Γιατὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ μας ὑμνωδία — ὅπως καὶ ἄλλοτε τὸ ἔχουμε σημειώσει — εἶναι λόγος ζυμωμένος μὲ τὴ Γραφή. Σὲ πόσα καὶ πόσα τροπάρια δὲν βλέπουμε νὰ σπιθίζουν λέξεις, εἰκόνες, σχήματα φραστικὰ τῆς Βίβλου. Αὐτοὶ εἶναι οἱ πολύτιμοι λίθοι στὴν ἐσθήτα τῆς ὑμνωδίας μας. Φανερώνουν ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν βιβλικὴ Ἐκκλησία. Ὅτι ἀπὸ τὴ Γραφή ἀντλεῖ πνοή, χρῶμα, λάμψη.

Μελετώντας τὴ Γραφή, δὲν διαβάζουμε. Προσευχόμαστε. Τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, πού βλέπουμε στὶς σελίδες της, γίνονται μὲ ἀβίαστο, φυσικὸ τρόπο, μιὰ ἠχώ πού ἡ ψυχὴ μας τὴν ἐπιστρέφει στὸν Κύριο. Στὸ Ψαλτῆρι ὁμως δὲν ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ μιὰ πρόκληση προσευχῆς. Εἶναι ἡ ἴδια ἡ προσευχή, ἔτοιμη, δοσμένη στὰ χεῖλη μας ἀπὸ τὸ Παράκλητο Πνεῦμα.

Ἐπαναλαμβάνοντας τοὺς Ψαλμοὺς, εἶναι σὰν νὰ πρωτομιλᾷμε στὸν Θεό. Αὐτὰ τὰ πανάρχαια λόγια τὰ νοιώθουμε δικὰ μας. Μὲ τὰ φτερά τους, ἡ ψυχὴ ὑψώνεται. Μὲ τὸν ζωντανὸ παλμό τους, καταλαβαίνουμε ὅτι ἀληθινὰ ζοῦμε ἐν Θεῷ. Μὲ τὴν κατάνυξή τους, τὸν λατρεύουμε πράγματι «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ». «Δαβὶδ μόνος ἐφίσταται καὶ τοὺς τοῦ Θεοῦ δούλους εἰς ἀγγελικὰς παννυχίδας διεγείρει, τὴν γῆν οὐρανὸν ἐργαζόμενος καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἰσαγγέλους ποιῶν καὶ τὸν ἡμέτερον βίον κατὰ πάντα διακοσμῶν καὶ τοῖς πᾶσι τὰ πάντα γινόμενος καὶ διὰ πάντων τὸν ἡμέτερον βίον ἀγγελικὸν ἐργαζόμενος», λέγει ὁ Χρυσόστομος, ἕκθαμβος μπροστὰ στὴ θέσι πού ἔχει τὸ Ψαλ-

τῆρι μέσα στή λατρεία. Θέση, πού τὸ κάνει νὰ φέρνῃ τὶς ψυχὲς σὲ ὕψη ζηλευτά, μεταβάλλοντας τοὺς ἀνθρώπους σὲ ἰσαγγέλους, τῆ γῆ σὲ οὐρανό.

Γιὰ ὅλη αὐτὴ τὴν ἀξία του, τὸ Ψαλτῆρι δίνει τὸ παρὼν δα-
φιλέστατα ἤδη μέσα στὴν ἴδια τὴν Καινὴ Διαθήκη, πράγμα πού
δείχνει ὅτι καὶ κατὰ τὰ ἀρχαῖκά χρόνια τοῦ Χριστιανισμοῦ ἦταν
διαδεδομένο στὸν πιστὸ λαὸ ὅσο κανένα ἄλλο βιβλίο τῆς Πα-
λαιᾶς Διαθήκης. Σχεδὸν τὰ μισὰ χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης
πού συναντᾶμε στὴν Καινὴ Διαθήκη, προέρχονται ἀπὸ τὸ Ψαλ-
τῆρι.

Λοιπόν, ἄς μὴν ἀπολείπη τὸ Ψαλτῆρι ἀπὸ τὰ χέρια μας.
"Ἄς μὴ παύουμε νὰ ἐντρυφοῦμε σ' αὐτό. Μεγαλύτερη δύναμη
γιὰ νὰ σηκωθοῦμε ἀπὸ κάθε μας πτώση, δὲν διαθέτουμε ἀπ' αὐτό.
Σ' αὐτὸ ἄς μελετοῦμε «ἡμέρας καὶ νυκτός». Γιὰ νὰ εἴμαστε «ὡς
τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ
τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ
οὐκ ἀπορρηθήσεται» (Ψαλμ. α' 2,3).

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

== Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α ==

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων, ἡ
καλουμένη Β' Ἐπιστολὴ Κλήμεντος Ρώμης πρὸς Κορινθίους.—**Ἐπίκαιρα**.—
Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τὸ Θεμέλιον τῆς
Πολιτείας. — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρηνοῦ.
— **Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδούλου**, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν
νεωτέραν Ἑλλάδα. — **Ι. Κ.**, Ἡ συνεργασία. — **Γ. Π. Πατρώνου**,
Ἐκκλησία καὶ κόσμος. — **Ἀρχιμ. Ἀμβροσίου Γ. Λενῆ**, Τὸ Ὑπέρολαμπρον
Ἄστρον. — **Ἀρχιμ. Τιμοθ. Σ. Τριβιζᾶ**, Ἐκκλησία καὶ τουρισμός. —
Ἀρχιμ. Παντελεήμονος Καθρεπτίδου, Χριστιανισμὸς καὶ ἐργασία. —
Πρεσβ. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου, Ἐνοριακὰ, Προσκλητήριον Διακονίας. —
Πρεσβ. Κωνστ. Πλατανίτου, «Ἐορτολόγιον» — **Νικ. Παπαμιχαλάκι**,
Ἐσχατολογία καὶ δύναμις τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος κατὰ τὸν Κανόνα
τοῦ Πάσχα. — **Δημ. Φερούση**, Ἡ Σκέπη τοῦ κόσμου. — **Φ.**, Ἀπαντή-
σεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**,
Τὸ Ψαλτῆρι.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασίου 1, Ἀθήναι 140.
Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.